له تحریفه د قرآن پاکي

لیکوال:
السید عبدالرحیم الموسوي
مترجم : محمدرحیم درانی

قَالَ اللهُ تَعَالی:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً﴾
«سورة الأحزاب/ الآية ٣٣»

پاک الله فرمايي:بيشکه الله تعالی غواړي چې اي د (رسول) اهلبيتو(ع) له تا سو نه دې هر قسمه پليتي لرې وساتي او تاسو داسې پاک او صاف کړي لکه څنګه چې د پاکی حق دے.

د پيغمبراکرم صلی الله عليه واله هغه ډير حديثونه چې د شيعه ؤ او سنيانو په سرچينو کې راغلي دي په دې دلالت کوي چې دا مبارک ايت د پنجتن پاکو په اړه نازله شوی ده او اهل بيت ټکي نه مراد همدغه پينځه کسان ياني محمد (ص) حضرت علي عليه السلام ، بي بي فاطمه الزهراء سلام الله عليها، حضرت امام حسن او حضرت امام حسين دي. د شيعه او سنيانو ځينې سرچينې بيانوو.

مسند احمد (٢٤١هـ) لومړی ټوک مخ ٣٣١، څلورم ټوک مخ ١٠٧، شپږم ټوک، ٢٩٢ او ٣٠٤ مخونه، صحيح مسلم (٢٦١هـ) اووم ټوک مخ ١٣٠؛ سنن ترمذي (٢٧٩هـ) پينځم ټوک ٣٦١ مخ او .....؛ السنن الكبری النسايي، (٣٠٣هـ) پينځم ټوک ، ١٠٨ او ١١٣ مخونه؛ الذريه الطاهره النبويه دولابي (٣١٠هـ) مخ ١٠٨؛ المستدرک الصحيحين حاکم نيشاپوري (٤٠٥هـ) دوهم ټوک مخ ٤١٦ او دريم ټوک ، ١٣٣ او ١٤٦ او ١٤٧ مخونه؛ البرهان زر کشي (٧٩٤ هـ) ١٩٧؛ فتح الباري شرح صحيح بخاري ابن حجر عسقلاني (٨٥٢هـ) اووم ټوک مخ ١٠٤؛ اصول کافي کليني (٣٢٨هـ) لومړی ټوک مخ٢٨٧؛ الامامة والتبصرة ابن بابويه (٣٢٩ هـ) ټوک ٤٧ حديث ٢٩؛ دعايم الاسلام مغربي (٣٦٣هـ) ٣٥ او ٣٧ مخونه؛ الخصال الصدوق (٣٨١ هـ) ٤٠٣ او ٥٥٠ مخونه؛ الامالي طوسي ، ٤٣٨ او ٤٨٢ او ٧٨٣ حديثونه؛ او همدارنګ د دې ايت تفسير کې لانديني تفسيرونو ته مراجعه وکړئ: جامع البيان طبري (٣١٠هـ)؛ احکام القران جصاص (٣٧٠هـ)؛ اسباب النزول واحدي (٤٦٨هـ)؛ زاد المسير ابن جوزي (٥٩٧هـ)؛ الجامع لاحکام القران قرطبي (٦٧١ هـ)؛ تفسير ابن کثير (٧٧٤ هـ)؛ تفسير ثعالبي (٨٢٥هـ)؛ الدر المنثور سيوطي (٩١١هـ)؛ فتح القدير شوکاني (١٢٥٠ هـ)؛ تفسير عياشي (٣٢٠ هـ)؛ تفسير قمي (٣٢٩ هـ)؛ تفسير فرات کوفي (٣٥٢ هـ) د اولو الامر ايت په تفسير کې؛ مجمع البيان طبرسي (٥٦٠ هـ)؛ او داسې نور ډير کتابونه...

قَالَ رَسُولُ اللهِ | :

إني تارِكُ فيكُمُ الثَقلين: كتاب الله، وعترتي أهلَ بيتي، ما إن تمسكتُم بهما لن تضلوا أبداً وأَنَّهُما لَن يَفترِقا حتّى يردا عَليَّ الحوضَ.

رسول الله (صلّى الله عليه وَ آله) وفرمايل:
زۀ تاسو ته دوه درانه او ارزښتناک څيزونه پرېږدم: يو د خدای کتاب (قران) او بل زما اهلبيت، که چيرې په دې دوو مو منګولې ولګولې نو هيڅ کله به له ما وروسته بې لارې نه شئ، او دا دوه به يو له بله جدا کيږي نه تر دې چې د حوض (کوثر) په غاړه ما ته راورسيږي.
دا شريف او متواتر حديث په متواتره توګه په ډيرو اسلامي سرچينو او د حديثونو په کتابونو کې راغلی دی چې ځينې يې دا دي:
(صحيح مسلم، ۷ ټوک، ۱۲۲ مخ، سنن دارمـــــي، ۲ ټوک، ۴۳۲ مخ، مسند احمد، ۳ ټوک ، ۱۴، ۱۷، ۲۶او ۵۹ مخونه، ۴ ټوک ، ۳۶۶ او ۳۷۱ مخونه، ۵ ټوک ، ۱۸۲ مخ، مستدرک حـــاکـم، ۳ ټوک ، ۱۰۹، ۱۴۸ او ۵۳۳ مخونه، او داسې نور کتابونه....)

بسم الله الرحمن الرحيم

(شورو کوم) د الله په نوم چې

ډیر بخښونکی مهربان دی

فهرست

د غونډې خبرې..۷
لومړۍ خبره...۹
وړاندوینه ۱۱
لومړۍ څپرکی: د پیغمبر(ص) په وخت کښې د قرآن لیکل ۱۷
هغه روایتونه چې د ابوبکر په زمانه کښې د قرآن جمع کولو ته اشاره کوي
۲۱...
دویم څپرکې: د خدای د رسول په وخت کې د قرآن راغونډیدل ۲۵
دریم څپرکې: په قرآن کې د تحریف د احتمالاتو څېړنه ۴۱
څلورم څپرکې: د قرآن له تحریفه د سلامتۍ په هکله د اسلامی عالمانو
څرګندونې ۵۳
پینځم څپرکې: د تحریف د شبهې د رامنځته کیدو سببونه.............................۶۹
شپږم څپرکې: د تحریف د روایتونو په وړاندې دریځ..................................۷۱

د غونډې خبرې

هغه ګران بيه ميراث چې اهلبيتو(ع) له ځانه وروسته پريخے دے او د هغوي لارويانو هغه له ورک شونې څخه ساتلے دے د مکتب يوه کامله بيلګه ده چې د اسلامي علومو بيلا بيلې ځانګې لري. او د علم ډير تږي يې له دې چينې خړوب کړي دي. او داسې عالمان او پوهان يې اسلامي امت ته ورکړي دي چې د اهلبيتو(ع) د علمونو په رڼا کې په اسلام باندې د بيلا بيلو سوالونو، شبهو فکري بې لاريو ځواب ورکړي، او په تېر شوي پيړيو کې يې د سوالونو د ټولو نه ښه ځوابونه او د مشکلاتو د حل لارې ښودلي دي.

د اهلبيتو(ع) نړيوالی غونډې ـ لپاره د دې چې دا ذمه واري يې اختسې ده ـ د رسالت له حريمه او د حقو اعتقاداتو نه دفاع ته وړاندے شوے ده. هغه حقيقتونه چې د بيلا بيلو فرقو، مذهبونو او د اسلام مخالفوخلکو هميشه د هغې په مخالفت کې کوښښ کړے دے. د اهلبيتو نړيواله غونډه په پاکې لارې کې، ځان د اهلبيتو(ع) د ريښتني لارويانو او شاګردانو څخه ګڼي، هغه شاګردان چې هميشه دې تهمتونو لرې کولو ته تيار وو او دا کوښښ کوي چې په هره زمانه کې د زمانے د غوښتو مطابق د دې جنګ په لومړي سر کې پاتي شي.

هغه تجربې چې په دې بڼه د اهلبيتو(ع) د مکتب د پوهانو په کتابونو کې ذخيره شوې او راټولې شوې دي، د هغې مثال نه ملاويږي. ځکه چې دا تجربې او دليلونه چې ټول د عقل سره سم او له بې ځايه تعصبه پاک دي،

متخصصان او پوهان او عاقلان داسې مخاطب کوي چې د هغوي عقل او پاك فطرت دا دليلونه ومني او قبول يې کړي.

د اهلبيتو(ع) نړيوالې غونډې دا کوښښ کړے دے چې د دې تجربو نوې ټوك، د دې زمانې د محققانو، ليکوالانو او د هغه کسانو چې د اهلبيتو(ع) مذهب يې قبول کړے دے، کتابونه چاپ کړي او د حقيقت د چينې ترږو ته يې وړاندې کړي.

دې غونډې د شيعه وو د تېر شويو عالمانو ليکل شوې کتابونه او تحقيقات هم چاپ کړي دي چې دا کتابونه به هم د حقيقت د لټوونکو لپاره د يو خوږې چينې په شان وي. او په دې زمانه کې چې عقل په تکامل او پوره کيدو دے، د اهلبيتو(ع) هغې حقيقتونو ته چې د نړيوالو لپاره يې د تحفے غونډې پريخي دي غوږ کيږدي.

لومړۍ خبره

په اوسني پېر کې چې د تمدنونو د ټکر زمانه ده، هر مکتب چې د تبليغ له اغيزمنو رودو په استفادې سره خپل نظريات خپاره کړی شي په دې ډګر کې به مخکښ وي او د نړيوالو پر ليدتوګو به اغيزه وشيندي.

په ايران کې د اسلامي انقلاب له کاميابۍ وروسته د نړيوالو نظرونه يو ځل بيا اسلام، د تشيع فرهنګ او د اهل بيتو مکتب ته واوړيدل، دښمنان د دغه فکري او معنوي طاقت د ماتولو او دوستان او پلويان له انقلابي او کلتوري حرکته د بيلګه اخستلو لپاره د دغه سوچه او تاريخ ساز فرهنګ ام القری ته هيلمن شول.

د اهل بيتو نړيوالې ټولنې د عصمت د کورنۍ د لارويانو د پيوستون، هم فکرۍ او ملګرتيا د ضرورت په احساسولو سره او د نړۍ له شيعيانو سره د فعالو اړيکو د برابرولو او د شيعيانو د لوی، کارنده او نوښتګر ځواك او د جعفري مذهب د پوهانو په کارولو سره په دې ډګر کې ګام کيښوده، چې د غونډو او کانفرنسونو د جوړولو او دکتابونو د خپرولو او د اثارو د ژباړلو او د شيعه تفکر په ميدان کې د اطلاع رسولو له لارې د اهل بيتو فرهنګ او سوچه محمدي اسلام پراخ او دود کړي. دخدای شکر چې د په دې حساس او فرهنګ جوړوونکي ډګر کې د رهبرۍ د ستر مقام حضرت ايت الله خامنه ای «مدظله» په ځانګړو لارښوونو سره مهم ګامونه پورته شوې او هيله ده په راتلونکې کې، دا نوراني او سوچه حرکت لا خوځنده او غوړيدلی وګرځي. او ننۍ نړۍ او د قران او عترت د سوچه

معارفو او تعليماتو ترې بشريت د دغه مکتبي معنويت او عرفاني مکتب او ولايي اسلام له رڼې چينې برخمن او خروب شي.

يقين لرو چې د اهل بيتو د فرهنګ سم، تخصصي، منطقي او مضبوط وړاندې کول د رسالت د کورنۍ او د بيدارۍ، خوځښت او معنويت د بيرغوالو تل پاتې ميراث نړيوال ته وروپېژني او له ماډرن جهالت او نړۍ خوارو د خپلو سريو او د اخلاق او انسانيت ضد کلتور څخه ستړې نړۍ د ظهور د زمانې په درشل کې د زمانې د امام د نړيوالو حکومت ترې وګرځوي.

له دې امله، په دې لاره کې له تحقيقي اثارو او د څېړاندو او ليکوالانو له عملي هڅو هرکلی کوو او ځانونه دهغو مولفانو او ژباړنو خدمتګزاره ګڼو چې د دغه لوړ فرهنګ د خپراوي په لاره کې هڅه کوي.

خوشاله يوو چې يو ځل بيا د اهل بيتو د نړيوالې ټولنې يو څېړنيز اثر د «في رحاب اهل بيت» په نوم سره چې د دې سپيڅلې ادارې د ارزښتمنو څېړاندو د زيار ميوه ده او د قدرمنو ژباړنو په پياوړو متو او هڅې او هاند سره پښتو ته اړول شوی تاسو عزتمنو ته وړاندې کړو او د قدرمنو مولفانو او ژباړنو لپاره د توفيق دعا وکړو.

دلته د ژباړې په څانګه کې له هغو ټولو دوستانو او رښتينو همکارانو او ملګرو چې د دغه کتاب په پنځولو کې يې هڅه کړې، د زړه له کومې مننه او قدرونه کوو، ښايي د کلتوري جهاد په ډګر کې دا وړوکی شان ګام د ولايت د څښتن د رضا وړ وګرځيږي.

د اهل بيتو د نړيوالې ټولنې کلتوري څانګه

وړاندوینه

ټول مسلمانان په دې خبرې یوه خله دي چې دا موجود قرآن هماغه اسمانی کتاب دی چې هیڅ باطل پکې نشته.

حضرت امام علی علیه السلام چې د پیغمبر روزل شوی دی، قرآن په هکله فرمایی:

«ثم أنزل علیه الکتاب نوراً لاتطفأ مصابیحه و سراجاً لایخبو توقّده... و شعاعاً لایُظلِمُ ضَوْؤه و فرقاناً لایُخْمَدُ برهانه و تبیاناً لاتهدم ارکانه... معدن الایمان و بحبوحته و ینابیع العلم و بحوره... و اثافي الاسلام و بنیانه... و أعلام لایعمی عنها السائرون... جَعَلَهُ اللهَ ریاً لعطش العلماء... و دواءً لیس بعده داءٌ و نوراً لیس معه ظلمة و حبلا وثیقاً عروتُهُ، و معقلا منیعاً ذروته و عزّاً لمن تولاه و سلماً لمن دَخَله و هدی لِمَن ائتمَّ به و علماً لمن وَعی... و حُکَما لِمَنْ قضی.»[1]

قرآن هغه نور دی چې هیڅ کله نه مړ کېږی، یو داسې څراغ دی چې ځلا یې زوال نه لري، یو داسې دریاب دی چې ژورتیا یې په لاس نه راځی، یوه داسې لار ده چې په هغه لاره تلونکې ګمراه نه کیږي، یو داسې شغله ده چې نور یې تیاره کیږی نه، د حق او باطلو داسې جدا کوونکی دی د هر یو دلیل ځلا یې مړه کیږی نه، یوه داسې ودانې ده چې ستنې یې نه خرابیږی، یو داسې شفا ورکوونکې دی چې ویرونکي ناروغی له منځه

1. نهج البلاغة: خطبه ۱۹۸، ترجمه محمد دشتی.

وړي، يو داسې طاقت دی چې ملګري يې ماته نه خوري و يو داسې حق دي چې مرستيال يې ماتې نه خودي.

قرآن، د ايمان اصل او کان دی. د علم او پوهې سرچينه ده. د عدالت سرچينه او د عدل جاری نهر دی. د اسلام بنسټ او مزبوته ستنه ده.

د حقيقت او د هغې د ډګرونو جاري نهر دی. يو داسې درياب دی چې د هغې تړي يې ټولې اوبه نه شي څښلې. يوه داسې چينه ده چې اوبه يې نه کميږي، د اوبو اخستلو يو داسې ځای دی چې څومره اوبه ترې واخستې شي بيا هم نه کميږی، يو داسې منزل دی چې د دې لارې مسافر به هغه هير نه کړي. داسې نښانې دي چې تلونکي ترې غفلت نه کوي يوه داسې ښکلې غرمنځې او دره ده چې څوک ترې نه تيريږي.

خدای پاک د پوهانو د علمی تندې ماتولو او د فقيهانو او عالمانو او نيکانو په زړه باندې د سپرلي د باران په څير قرآن نازل کړی. قرآن يو داسې دارو دي چې ورسره ناروغی نه راځي. يو داسې نور دی چې ورسره تياره ورکيږی. يو داسې رسی ده چې پړي يې مزبوت دي، يو داسې د پناه ځای دی چې غرونه يې لوړ دی، د امن ځای دی د هغه چا لپاره چې دې ته ننوځي. يو داسې راهنما دي چې بايد لارويی يې وشي. يو داسې دنده ده چې بايد د خپل ځان لپاره رسم او دود جوړ کړې شي. يو داسې دليل او برهان دی چې ورسره خبرې وکړې شي. د بريا لامل دی د هغه چا لپاره چې ورسره استدلال کوي. ژغورونکی د هغه چې د قرآن حافظ وي او ورباندې عمل وکړي او د هغه چا لارښوونکی دی چې په کار يې راولي او د هدايت نښه ده د هغه چا لپاره چې پکښې ننداره وکړي. او ډال دی د هغه چا لپاره چې ځان ورسره پټ کړي و د هغه چا پوهه ده چې

حفظ يې کړي او د هغه چا حديث دی چې له هغې نقل وکړي او د هغه چا حکم دی چې ورسره قضاوت او فيصله وکړي.

او په ۱۷٦ خطبه کې فرمايي:

«واعلموا انّ هذا القرآن هو الناصح الذي لايغشّ، و الهادي الذي لايُضلُّ، و المحدِّث الذي لايکذب... و إنَّ الله سبحانه لم يَعِظ أحداً بمثل هذا القرآن، فانه حبل الله المتين و سببه الأمين، اذ فيه ربيع القلوب و ينابيع العلم و ماللقلب جلاءُ غيره.»

خبر وسئ! بيشکه چې د قرآن، يو داسې پند ورکوونکی دی چې فريب او دهوکه نه خوري او يو داسې هدايت کوونکی دی چې انسان نه بی لارې کوي. او يو داسې وينا وال دی چې هيڅکله دروغ نه وايی. هر څوک چې قرآن سره ناست دی نو هغه ته يې يو څه ورزيات کړی او يو څه يې ترې کم کړي، د هغه هدايت يې زيات کړي او ګمراهي يې ترې کمه کړې ده. خبر اوسئ! څوک چې قرآن ولري نو هيڅ ته نياز نه لري او څوک چې قرآن نه لري نو بې نيازه کيږی به نه. نو د خپل درمل له قرآنه وغواړئ او په سختو کښې له قرآنه مرسته وغواړئ او په قرآن کښې د لويو ناروغو، يعنې د کفر او نفاق او سرکښی او بې لارۍ درمل شته.

نو د قرآن په وسيله، خپلې غوښتې له خدايه وغواړئ او د قرآن دوستی سره خدای ته مخ کړئ او د قرآن په وسيله د خدای له مخلوقاتو څه وغواړئ، ځکه چې خدای ته د نزدې کيدو لپاره له قرآنه غوره وسيله بله نشته. خبر اوسئ! د قرآن شفاعت قبليدونکی او خبرې يې رښتوني دي.

هغه کس چې په قيامت کښې يې قرآن شفاعت وکړي هغه بخښل کيږي، او هغه کس چې قرآن له هغه شکايت وکړي، ورته سزا ورکول کيږي...

بيشکه چې خدای پاک، هيچا ته په بل څه دومره پند نه دی ورکړې لکه په قران چې يې ورکړی دی ځکه چې قرآن د خدای پاک مزبوطه رسۍ او د خدای پاک د امن رسۍ ده.

قرآن د زړه بهار او د پوهې سرچينه ده. د زړه لپاره بې له قرآنه بله ځله نشته په بيله توګه په هغه ټولنه کښط چې ويخ زړونه له دنيا تللي دي او غافلان او غافلوونکي موجود دي.

طبيعی ده چې يو داسې کتاب سره چې هدايتوونکی او روښانه کوونکی کتاب وي چې د اسلام لوړ کلتور يې جوړ کړی دی، دښمنان ولري چې ورسره بغض او کينه وکړي او هغوي په دې لټه کښې وي چې د دې کتاب په سند او دلالت کښې شک او ترديد رامنځته کړي او د دې اعتبار او اهميت له مينځه يوسي. د قرآن مجيد د دشمنانو شيطانی نقشه دا ده چې د هدايت او رڼا په ځای ضلالت او ګمراهی راولي او خلک د خدای له دې لوي نعمته محروم کړي، خو خدای پاک اراده کړې ده چې نور يې فراخ شي، که څه هم کافران ورباندې خوشحال نه وي.

د قرآن مجيد د تحريف شبهه له دوه اړخه څيړلې شو:

يوه ځل د دين دننه نظر سره: دا لاره د هغه چا لپاره ښه ده چې په پيغمبر او قرآن ايمان او باور لري او په هغه روايتونو مطمئن شي چې کوم د پيغمبر(ص) او امامانو له خوا د تحريف د نه شونې په هکله راغلی دی.

له دينه بهرني نظر سره: دا لاره د هغه چا لپاره ده چې په قرآن مجيد او پيغمبر(ص) باندې هيڅ باور او ايمان نه لري. په دې طريقه کښې بحث د طبيعی حالاتو پر اساس ترسره کيږي او په دينی روايتونو سره دليل نه شي راوړی. روښانه ده چې د دين دننه نظر د مسلمانانو لپاره او له دينه بهرنې نظر د ټولو کسانو لپاره حجت او دليل دی.

لومړۍ طريقه د تاريخ په اوږدو کښې د اسلام عالمانو په کار اخستی دی او د هغوی روايتونو او قرآنی آيتونو سره دليل راوړی دی چې قرآن کې تحريف نشته.

دويمه طريقه طبيعي حالاتو ته پام ترسره کيږی. دلته په شپږو څپرکو کې په دويمه طريقه سره د دغې موضوع څېړنه کوو:

لومړۍ څپرکی: د پيغمبر(ص) په وخت کښې د قرآن ليکل

دويم څپرکی: د پيغمبر(ص) په وخت کښط د قرآن راغونډيدل

دريم څپرکی: د تحريف د راتلو په صورت کښې مناقشه

څلورم څپرکی: د اسلام د عالمانو څرګندونې چې قرآن له تحريفه پاک دی

پينځم څپرکی: د تحريف د شبهې د رامنځته کيدو لاملونه

شپږم څپرکی: د تحريف د روايتونو څېړنه

لومړۍ څپرکی:
د پیغمبر(ص) په وخت کښې د قرآن لیکل

ډېر شهادتونه او قریني لرو چي په څرګنده په دې دلالت کوي چې قرآن مجید د پیغمبر په ژوند کښې لیکلې شوې و. هغه خاص حالات چې پیغمبر(ص) او مسلمانانو په کې ژوند کاوه، د هغې حالاتو غوښته دا وه چې پیغمبر(ص) په خپل ژوند کې قرآن مجید راغونډ کړي؛ ځکه چې:

الف(قرآن کریم د اسلامی امت لپاره د یو اساسی قانون په توګه و چې په کښې اسلامی باورونه، کلتور او حکمونه وو. له دې پرته قرآن یوه مزبوته تاریخی سرچینه او د ادب له مخې له ټولو بلیغ متن و او د لومړي وخت مسلمانانو بې له دې کوه سرچینه هم نه لرله چې په کې غور او فکر وکړي، او له همدې مخې قرآن مجید د فکر او ټولنیزو چارو لپاره یوازینې سرچینه وه.

د مثال په توګه، اسلامی امت په لومړیو کې د خدای د وحدانیت عقیده او د هغه د صفتونو او په نړۍ باندې د هغه د علم او د نورو دینونو د انحرافاتو له خبریدو لپاره یوزینې سرچینه همدا قرآن وه.

دا خبره مونږ ته دا ښایی چې قرآن مجید په مسلمانانو کې یو خاص اهمیت درلود او دا راته څرګندوي چې مسلمانانو د یو امت په توګه قرآن ته څه رنګ کتل.

ب(مسلمانان په هماغه لومړیو کې د قرآن مجید په حفظ اخته شو ځکه چې قرآن ته یی یو ځانګړې مقام ورکړې و او د هغوی په ټولنیز ژوند

کې قرآن مجید یو خاص رول درلود او د هغوی د ټولو انسانی او ارزښتي چارو محور همدا قرآن ګڼل کیده. د قرآن د خاص مقام په سبب ډیرو کسانو ټول قرآن حفظ کړی و او د حافظ په توګه یادیدل چې په راتلونکیو بحثونو کښې به ورته اشاره وکړو.

ج(د خدای رسول د اسلامی امت تر مینځ ژوند کاوه او د هغوی په غم او خوشحالی کې شریک و. هغه حضرت په ښه توګه د اسلامی امت له اړینو خبر و او کوم لوي مسولیت چې ورپه غاړه شوی و له هغې ښه خبر و. هغه ته دا پته وه چې اسلامی امت ته چې یو نوې امت دی کومې ستونزې او خطرې مخامخ دي هغه د بعثت د هغه لومړیو ورځو د مسلمانانو په غمونو کښې هغوي سره شریک و او تر وفات پورې له خلکو جدا نه شو. هغه ته هغه ټولو ستونزې معلومې وې چې کومې د اسلام د تبلیغ په لاره کښې لامنځته کیدې او فکری، سیاسی او ټولنیزو ستونزې یې لیدلی.

نو داسې انسان چې د ژوند ټول حقیقتونه او پیښې یې په خپله لیدلې و او په خپله یې د رسالت او د خدای په لور د بلنې ذمه یې په اوږو وي او په سختو حالاتو کې یې د انسانانو هدایت په غاړه اخستی وي او په کلونو یې د یو نوی اسلامی حکومت مسولیت په ښه طریقه سر ته رسولې وی او د دشمنانو د کلتوري او فوځي جنګونو مخه یې به ټول توان سره نیولې وي، نو آیا له داسې کس دا خبره قبلولې شو چې هغه به قرآن مجید همداسې پریښې وي؟ ایا دا ممکنه ده چې هغه به د قرآن د حفاظت لپاره کوم فکر نه وي کړی؟

د(له بلې خوا د پيغمبر(ص) لپاره د ليکلو ټول امکانات موجود وو. په هغه وخت کې داسې کسان د پيغمبر(ص) شاو خوا ته موجود وو او د ليکلو اوزار لکه قلم او کاغذ (څرمنې لرګي وغيره) هم موجود وو او که تاريخ ته وګورو نو په دې کې څه شک نه پاتې کيږي چې په هغه زمانه کښې مسلمانانو د ليکلو اوزار لرلو.

هـ(له دې پرته بايد د قرآن په حفاظت کښې د پيغمبر(ص) خلوص او ټينګار ته هم پاملرنه وکړو، هيڅوک د پيغمبر(ص) به اخلاص او هڅې کې شک نه لري، که څه هم ډير شکمن او زر باور نه کوونکی وي. ځکه چې پيغمبر(ص) په ډيرو بدو حالتو که هم قرآن مجيد ته بې پامي نه کوله، ځکه چې قرآن مجيد د پيغمبر(ص) تل پاتې معحجزه او د هغه د رسالت د ثابتولو وسيله او د غيبو نړۍ سره د هغه رابطه وه او د قرآن په وسيله به يې کافرانو سره جنګ کاوه هغه چې په قرآن داسې ايمان او باور درلود، نو طبيعی خبره ده د هغه په حفاظت به حريص و ډير خلوص به يې درلود.

دغه پينځه خبرې چې ورسره د قرآن اهميت څرګنديږي، لکه د نه ليکلو په حالت کښې د بدلون خطره، او د پيغمبر(ص) له دې خطرې خبريدل، د ليکلو د اوزارو شتون او د پيغبر د قرآن په حفاظت حريص شونه، مونږ دې يقين ته رسوي چې د قرانڼ راغونډول او ليکل د پيغمبر(ص) په وخت کې ترسره شوي دي.

هغه روايتونه چې د ابوبکر په زمانه کښې د قرآن جمع کولو ته اشاره کوي

داسې روايتونه نقل شوی دی چې په کې دې ته اشاره چې قرآن مجيد د ابوبکر د خلافت په وخت کښې جمع شوی او ليکلی شوی دی. په دغه وخت کې هغه قرآنی آيتونه په لرګو، د کجورې په پوستکي او د اوښانو په هډوکو او کودړکو وغيره ليکلی شوی وو، راغونډ کړې شول او هغه آيتونه چې د مسلمانانو حفظ وو، د دوو شاهدانو په ګواهی سره چې دا قرآن دی، راغونډ کړې شول. دا خبره په يو نقل کې له زيد بن ثابت نه نقل شوې ده او همدارنګ په نورو روايتونو کې هم راغلې ده.

حقيقت دا دی چې کوم روايتونه چې د قرآن په راغونډولو په هکله نقل شوی دی يو کالب او مضمون نه لري. دا روايتونه په دې هکله مختلف دي چې کومو کسانو قرآن راغونډ کړی دی.

همدارنګ د راغونډيدو په وخت او طريقې او د ختميدو په وخت کې هم اختلاف لري.[1]

له همدې اختلاف او ټکرې په سبب، هغه روايتونه چې د ابوبکر په وخت کې د قرآن راغونډول ښايی له اعتبار غورځيږي او کيدی شي د هغوی د شتون سبب په دې دوو سببو کې يو وي.

---

۱. البيان فی تفسير القرآن: مخ ۲٤۷ ـ ۲٤۹.

لومړی) دا روایتونه دا وایی چې قرآن مجید د یو کتاب په شکل کې چې منظم مخونه ولري د ابوبکر په وخت کې راغونډ شو او دا نه وایی چې لیکل او د آیتونو راغونډول چط د لیکلو تر حده وی او په بیلا بیلو مخونو وي او هغه څه چې د اصحابو یاد وو د ابوبکر په وخت کې ترسره شوی وي. دا یو داسې کار دي ځینې حدیثونه دې ته اشاره کوي.

دا تفسیر په دې اساس دی چې په لنډه توګه مو د دې حدیثونو صحیح شونه منلی وی، یعنی دا ومنو چې د راغونډولو او په مخونو باندې به منظمه او برابره توګه د لیکلو کار د پیغمبر(ص) په وخت کښې ترسره شوی وي.

دویمه) دا روایتونه هغه کیسې دي چې د اصحابو له وخته وروسته جوړې شوي دي چې د مسلمانانو د دې تندې ځواب ورکړي چې د قرآن مجید د غونډېدو د څرنګوالي په هکله یې لرله.

مونږ د اسلامی تاریخ په تحلیل او تحقیق سره دې خبرې ته رسیږو چې د اسلام په تاریخ کې یو لوی ادبی حرکت راغلی چې هغه پیښې چې مسلمانان ورسره د اسلام په لومړیو کې مخامخ وو، د یو کیسې په توګه ولیکي چې دوه غبرګې اثر ولري او زړه راکښونکې وي. او تر دې چې دا کار یې د جاهلیت د پیښو په هکله هم کړی دی. البته دا کیسې د اصحابو په اخري وخت کې په دینی چوکاټ کې شورو شوې او د تابعینو په وخت یې پراختیا ومونده او زیاتې شوې او په وروسته وختونو کې لا زیاته پراختیا ومونده. له بده مرغه دا کیسې پر اساسی توګه له اسرائیلیاتو، وهمونو او خلاتو جوړې شوي دي چې دا هڅه به یې کوله چې د خاص

سیاسي، ټولنیزو یا شخصي غرضو دود جوړ کړي او دغه غرضونو ته ورسیږي.

کیسې جوړول کوم نوې کار نه و چې په اسلام کې جوړ شوی وي؛ بلکه په بیلا بیلو تاریخي وختونو کې عامو خلکو په بیلا بیلو ملتونو کې دې ته ګروهنه لرله. دا ګروهنه له ډیر وړاندې نه موجوده وه او په دې وخت کې یې هم مونږ ګواه یو چې بیلا بیلې پیښې په خیالی قالب کې او خیالی کیسو کې بیانیږي او په اصل کې د یو خاص غرض په توګه جوړیږي او زمونږ په ټولنه کې خپریږي.

که څه هم مونږ دا خوښه وو چې د دې حدیثونو په تفسیر کې لومړی طریقې ته ګروهنه ولرو خو کوم خنډ نه وینو چې دویم تفسیر یې هم بیان کړو او د دې حدیثونو د څیړنې لپاره هغه یو بیل موضوع وګرځوو.

له دې پرته نورو داسې حدیثونو سره مخامخیږو چې دا څرګندوي چې د قرآن راغونډیدل او لیکل د پیغمبر(ص) په وخت کې ترسره شوي وو او دا حدیثونه د دې وړتیا لري چې هغه حدیثونو سره مقابله وکړي کوم چې د ابوبکر په زمانه کې د قرآن د راغونډیدو په هکله دي.

دویم څپرکی:
د خدای د رسول په وخت کې د قرآن راغونډیدل

د شیعو عالمان په دې خبره ټول یوه خله دي چې قرآن مجید د پیغمبر(ص) په وخت کې راغونډ شوی دی او هغه حضرت(ص) له دنیا نه و لاړ مګر له دې وروسته چې کوم څه چې یې په زړه کې وو، د قرآن حافظانو ته، چې ډیر کسان وو ورزده کړل او په هغه صحیفو کې یې ولیکل چې په هغه وخت کې موجودې وې. دا هغه مطلب دی چې د یو ضروری کار په توګه پیژندلی شوی دی او د اهل سنتو ډیر عالمان شیعو عالمانو سره په دې خبره یوه خله دي او په دې خبرې باندې ډیرې قرینې او ګواهی او روایتونه شته چې دلالت ورباندې کوي چې ځینو ته یې اشاره کوو:

۱. د پیغمبر(ص) او اصحابو د قرآن حفظ او تعلیم او قرآئت او تلاوت ته د نازلیدو سره سم، اهمیت ورکول. له هغه روایتونو چې د خلګ د قرآن حفظ او تلاوت ته هڅوي یو دا روایت دی چې فرمایی:

مَنْ قَرَأَ القرآن حتی یستظهره و یحفظه، أدْخَلَهُ الله الجنّه و شَفَّعَهُ فـي عشرة من اهل بیته کلهم قد وجبت لهم النّار.[۱]

---

۱. البیان: ټوک ۱، مخ ۸۵.

څوک چې قرآن ولولي تر څو چې وربانديې پوه شي او حفظ يې کړي، نو خدای پاک هغه جنت نه ننباسی او د داسې لسو خپلوانو په هکله شفاعت قبلوي چې په هغوي باندې د دوزخ اور واجب شوی وي.

په دې هکله د قرآن د تعليم په هکله ډير زيات حديثونه راغلی دی چې د شمېر وړ نه دي. له عباده بن صامت راغلي دي:

کله چې به هم يو کس مدينې ته راغی نو پيغمبر(ص) به هغه يو مسلمان ته حواله کړ چې قرآن ورته زده کړي او همداسې حال و چې د خدای د رسول په جومات کې به د قرآن مجيد د تلاوت په سبب ډير شور و تر دې چې د خدای رسول يوه ورځ حکم وکړ چې خپل اوازونه مو ورو کړئ چې اوازونه مو سره نه ګډوډيږي او غلط نه شئ.[1]

د خوند خبره دا ده چې د پيغمبر(ص) صلی الله عليه و آله د ډيرو هڅو او کوششونو په سبب او قرآن ته د بيا بيا بلولو او د هغې د حفظ ته د تشويقولو په سبب ډيره مسلمانان په ډير کم وخت کې د قرآن حافظان شول. د قرآن حافظان، د خدای د رسول په وينا چې دې پرته چې ډير لوي اجر او ثواب يې ترلاسه کولو د خدای د رسول او نورو کسانو تر مينځ به يی هم ځانګړې مقام دلود. د قرآن د ډيرو حافظان د شتون په هکله همدا خبره کافی ده چې د بئر معونه په پيښه کې چې د پيغمبر(ص)

۱. مناهل العرفان: ټوک ۱، مخ ۲٤۲؛ مسند احمد: ټوک ٦، مخ ٤٤۲؛ تاريخ القرآن، الصغير: مخ ۸۰؛ مباحث فی علوم القرآن: مخ ۱۲۱؛ حياة الصحابة: ټوک ۳، ص۲٦۰؛ مستدرک حاکم: ټوک ۳، مخ ۳٥٦.

په وخت کې ترسره شوه له اویاو زیات د قرآن حافظان شهیدان شول او د خدای د رسول صلی الله علیه و آله له وفاته لږ وروسته به یمامه جنګ کې څلور سوه او د ځینې قولونو مطابق اووه سوه د قرآن حافظان شهیدان شول. همدارنګ د ام ورقه په نامه یوه ښځه چې د عبدالله بن حارث چې په خپله حافظ و لور وه د قرآن له حافظانو ګڼل کیده. د خدای رسول صلی الله علیه و آله به کله کله د هغې کتلو ته ورتله او هغه یې شهیده وناموله او هغې ته یې فرمایلي وو چې د خپل کور مشري په غاړه واخله.[۱]

او د قرآن د ځینې سورتونو حفظ کول خو په مسلمانانو کې یوه عامه خبره وه او د قرآن ځینې ځینې برخې د ډیرو کسانو حفظ وې او د هغوی کم شمیر د تواتر حد ته رسیده او داسې ډیر کم کسان وو چې د قرآن یو برخه یې نه وه حفظ او د قرآن حفظ ته مسلمانانو دومره زیات اهمیت ورکولو چې کله کله به یوې ښځې خپل مهر د قرآن د څو سورتونو ورحفظ کول کیښودل.

۲. په دې کې هیڅ شک نشته چې د وحي لیکوالان به تل د پیغمبر(ص) په خوا کې وو او پیغمبر به چې کوم څه تلاوتول هغوی به لیکل او هغه حضرت صلی الله علیه و آله کاتبان په بیلا بیلو وختونو ویشلي وو او وختونه یې ورته ټاکلي وو.

---

۱. الاتقان: ټوک ۱، مخ ۲۵۰.

حامل په صحیح سند سره له زیند بن ثابته روایت کړی دی: مونږ پیغمبر سره وو او قرآن به مو په رقعو لیکه.[1]

تاریخ لیکوالانو د وحتی د لیکوالانو نامې ذکر کړی دی او ځینو د هغوي شمیر تر دوه څلویښتو تنو بیان کړی او کله به هم چې وحی نازله شوې نو پیغمبر به حکم ورکړی چې بې ځنډه دې هغه ولیکلی شي.

براء روایت کړی دی:

کله چې دا آیت نازل شو:

۱. المستدرك: ټوك ۲، مخ ٦۱۱.

﴿لاَّ يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ...﴾[1]

نو د خدای رسول وفرمایل: فورا زید راوغواړئ چې تختی او دوات سره راشي بيا يې وفرمايل: وليکه: ﴿لاَّ يَسْتَوِي... ﴾[2]

پيغمبر به په خپله نيغ په نيغه په هغه څه چې به ليکل کيدل نظارت کاوه او همدا چې وحي نازله شوې هغه به ليکل کيده او صحيح کيده به.

له زيد بن ثابت روايت شوی دی:

زه د خدای د رسول د ليکوالانو وم. کله چې به وحی نازليده نو په هغه حضرت(ص) به سخت لړزان راغی... بيا به زه قلم او دوات سره د هغه حضرت(ص) څنګ ته ورتلم او هغه به وحی ماته ويله او ما به ليکله. له ليکلو وروسته به مې خپل ليکل لوستل که له قلمه مې کوم څه پاتې وې نو هغه به يې راته راياد کړل او ما به هغه صحيح کړل. بيا به مې هغه خلکو ته لوستل.[3]

خو کله کله به آيتونه جدا جدا نازليدل، له ابن عباسه روايت شوی دی:

---

۱. نساء: (٤)، ۹۵.

۲. کنزالعمال: ټوک ۲، مخ ٤۳٤.

۳. مجمع الزوائد: ټوک ۱، مخ ۱۵۲.

کله چې به په رسول الله وحی نازلیده، نو هغه حضرت صلی الله علیه و آله به د وحی لیکوال راوغوښت او وبه یې فرمایل: دا آیات په فلانکي سورت کې په فلانکي ځای کې کیږدئ.[1]

او دا کار به ډیر احتیاط سره کیده.

۳. د صحیفی په حدیثونو کې راغلي دي:

جبرائیل امین به د هرې روژې په میاشت کې قرآن د خدای رسول ته راوړه. دا کار به په هر کال کې یوه ځل ترسره کیده او د هغه حضرت صلی الله علیه و آله د وفات په کال دوه ځله ترسره شو.[2]

او د خدای رسول چې کوم څه په سینه کې لرل د قرآن ډیرو حافظانو ته به یې ویل. او کومو کسانو چې ځانته کتابونو غوندې جوړ کړي وو هغه به یې هم د خدای رسول ته راوړل چې که په کې ځینې تیروتنې وي چې اصلاح شي.

---

۱. المستدرک: ټوک ۲، مخ ۲۲۲؛ الجامع الصحیح، ترمذی: ټوک ۵، مخ ۲۷۲، تاریخ یعقوبی: ټوک ۲، مخ ٤۳؛ البرهان، زرکشی: ټوک ۱، مخ ۳٤؛ مسند احمد: ټوک ۱، مخ ۵۷ و ٦۹؛ تفسیر قرطبی: ټوک ۱، مخ ٦۰.

۲. صحیح بخاری: ټوک ٦، مخ ۳۱۹؛ مجمع الزوائد: ټوک ۹، مخ ۲۳؛ کنز العمال: مخ ۱۲؛ زمونږ له خوا کوم حدیث نه دی راغلی مګر هغه څه چې شیخ مفید په ارشاد کتاب، ټوک ۱، مخ ۱۸۱ کې نقل کړي دي او له هغه په إعلام الوری، مناقب آل ابی طالب او کشف الغمه کې راغلي دي.

له ابن قتيبه نقل ششوي دي: اخري ځل د مصحف عرضه كول د زيد بن ثابت وو.[1]

او د عبدالبر په روايت كې له ابي ظبيانه راغلي دي: اخري ځل د مصحف عرضه كول د عبدالله بن مسعود وو.[2]

٤. په بيلا بيلو روايتون كې راغلي دي چې اصحابو به د خداى د رسول په زمانه كې قرآن به يې له اوله تر آخره ختموه او هغه حضرت(ص) ورله په دې هكله احكام مقرر كړى وو او د قرآن ختم ته به تشويقول له هغه حضرته صلى الله عليه و آله روايت شوى دى:

«إنّ لصاحب القرآن عند كل ختم دعوةٌ مستجابَة.»[3]

د قرآن د لوستونكي لپاه د قرآن مجيد د هر ختم نه بعد يوه قبليدونكي دعا شته.

او له هغه حضرته صلى الله عليه و آله روايت دى:

«من قرأ القرآن في سبع فذلك عمل المقربين و من قرأه في خمس فذلك عمل الصديقين.»[4]

---

١. المعارف: مخ ٢٦٠.
٢. الاستيعاب: ټوك ٣، مخ ٩٩٢.
٣. كنزالعمال: ټوك ١، ح ٢٢٨٠.
٤. همان: ح ٢٤١٧.

کوم کس چې قرآن په اوو ورځو کې تلاوت کړي نو دا د مقربینو له عمله دی او څوک چې هغه په پینځو ورځو کې تلاوت کړي نو دا د صدیقینو له عمله دی.

او ویې فرمایل:

«مَنْ شهد فاتحة الکتاب حین یستفتح کان کمن شهد فتحاً في سبیل اللهِ و مَنْ شهد خاتمته حین یختمه کان کمن شهد الغنائم.»[1]

هر څوک چې سوره فاتحه هغه وخت وګوري، کله چې قرآن خلاص کړي نو د هغه چا په شان دی چې د خدای په لار کښې د بریالی شاهد وي او هر څوک چې د قرآن خاتمه هغه وخت وګوري کله چې قرآن ختموي نو د هغه چا په شان دی لکه چې دله جنګ وروسته یې جنګي غنیمتونه لیدلي وي.

د دې حدیث معنی دا ده چې قرآن مجید د خدای د رسول صلی الله علیه و آله په وخت کښې د راغونډ شوې کتاب په شان پیژندې شو. له محمد بن کعب قرظي نه روایت دی:

له هغه کسانو چې د خدای د رسول په وخت کې به یې قرآن ختماوه دا کسان وو: عثمان، علی(ع) او عبدالله بن مسعود. [2]

مرحوم طبرسي لیکي:

---

۱. همان: ح ۲۴۳.

۲. الجامع لاحکام القرآن: ټوک ۱، مخ ۵۸.

ځین اصحابو لکه عبدالله بن مسعود، ابی بن کعب او نورو څو څو ځله د خدای د رسول صلی الله علیه و آله په وړاندې قرآن ختم کړ.[۱]

او په روایت کې راغلي دي:

هغه حضرت عبدالله بن عمرو بن عاص ته حکم وکړ چې هرو اوو یا دریو شپو کې یو ځل قرآن ختمه وه او هغه به هره شپه کې یو ځل قرآن ختمه و.[۲]

او سعد بن منذر ته یې حکم وکړ:

هره دریو شپو کې یو ځل قرآن ختمه وه او هغه به تر مرګ ساعته دا کار ترسره کاوه. [۳]

۵. اصحابو به قرآنِ مجید په لوحونو او صحیفو کې راغونډوه او یوازې د قرآن په حفظ او تلاوت به یې بسنه نه کوله. د عمر بن خطاب د اسلام قبلولو په هکله داسې راغلي دي:

یو قریشي کس هغه ته وویل: ته لا دلته ناست یې او خور دې ستا له دینه وتلې ده؟! هغه د خپلې خور د کور په لور رویان شو او بې له اجازته کور ته ننوت او هغې ته یې په مخ یوه مزبوته څپېړه ورکړه. له دې وروسته

۱. مجمع البیان: ټوک ۱، مخ ۸٤.
۲. سنن دارمی: ټوک ۲، مخ ٤٧١؛ سنن ابی داود: ټوک ۲، مخ ٥٤؛ الجامع الصحیح، ترمذی: ټوک ٥، مخ ۱۹٦؛ مسند احمد: ټوک ۲، مخ ۱٦۳.
۳. مجمع الزوائد: ټوک ۷، مخ ۱۷۱.

چې جنګ جګړه خلاصه شوه، د کاغذ يو مخ يې وليد چې د کور په يو ګټ کې و او پر هغې ليکلي وو:

﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ *
سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾[١]

بيا يې يو بل مخ وليدچې ورباندې ليکلي وو:

﴿بِسْمِ اللهِ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ * طه، مَا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى . . . ﴾[٢]

هغه له دې وروسته چې دا له معجزې ډک کلام يې وليد نو مسلمان شو.[٣]

همدا په دې خبره دلالت کوي چې مسلمانانو به د اسلام له لومړيو نه د پيغمبر(ص) په وينا قرآن ليکه او لاس په لاس به يې ترې نورې نسخې ليکلې

ځينې اصحابو د پيغمبر(ص) په وخت کښې قرآن راغونډ کړ چې د عبدالله بن عمر او انس بن مالک د روايت له مخې څلور کسان ووا و د محمد بن کعب فرظي د روايت له مخې[٤]، پينځه کسان وو او د شعبي د روايت

١. حديد: (٥٧)، ١.
٢. طه: (٢٠)، ١ ـ ٢.
٣. الموسوعة القرآنية: ټوک ١، مخ ٣٥٢، له السيرة النبوية په نقل، ابن هشام: ټوک ١، مخ ٣٦٧ ـ ٣٧٠، دا هغه يوازينې حديث دی چې له هجرته وړاندې په مکه کې د قرآن د ليکلو په هکله خبر ورکوي.
٤. مناهل العرفان: ټوک ١، مخ ٢٣٦؛ الجامع لاحکام القرآن: ټوک ١، مخ ٥٦؛ أُسدُ الغابة: ټوک ٤، مخ ٢١٦؛ الجامع الصحيح: ټوک ٥، مخ ٦٦٦.

لهمځي[1]، شپږ کسان وو. ابن حبيب هم په المحبّر کې[2] د هغوي شمېر شپږ کسان ښودلی دی او ابن نديم په الفهرست کې[3]، د هغوي شمېر اوو کسانو ته رسولی دی.

دلته له راغونډولو نه مطلب، د قرآن حفظ نه دی، ځکه چې د خدای د رسول صلی الله عليه و آله په زمانه کې د هغوي شمېر ډېر زيات و او څلور يا اووه کسان نه وو، لکه څه رنګ چې په لومړي دليل کې دې مطلب ته اشاره وشوه.

دلته هغه نامو ته اشاره کوو چې کومو د پيغمبر(ص) په وخت کې قرآن راغونډ کړی و چې په دې لړ کې کوم روايتونه راغلي دي د هغوي ټولو نه دا نامې راوځي: ۱ـ ابی بن کعب؛ ۲ـ ابوايوب انصاري؛ ۳ـ تميم داري؛ ٤ـ ابو الدرداء؛ ٥ـ ابوزيد ثابت بن زيد بن نعمان؛ ٦ـ زيد بن ثابت؛ ۷ـ سالم، آزاد کرده ي ابن حذيفه؛ ۸ـ سعيد بن عبيد بن نعمان، په الفهرست کې سعد راغلي؛ ۹ـ عباده بن صامت؛ ۱۰ـ عبدالله بن عمرو بن العاص؛ ۱۱ـ عبدالله بن مسعود؛ ۱۲ـ عبيد بن معاويه بن زيد؛ ۱۳ـ عثمان بن عفان؛ ١٤ـ علي بن ابي طالب؛ ۱٥ـ قيس بن السکن؛ ١٦ـ قيس بن ابي صعصعه بن زيد انصاري؛ ۱۷ـ مجمع بن جاريه؛ ۱۸ـ معاذ بن جبل بن أوس؛ ۱۹ـ ام ورقه بنت عبدالله بن حارث.

---

۱. طبقات ابن سعد: ټوک ۲، هـ ۲، مخ ۱۱۳؛ فتح الباری: ټوک ۹، مخ ٤۸؛ مناهل العرفان: ټوک ۱، مخ ۲۳۷؛ حياة الصحابة: ټوک ۳، مخ ۲۲۱.

۲. المحبر: مخ ۲۸٦.

۳. الفهرست: مخ ٤۱.

په دوي کې ځينو کسانو مشهور مصحفونه لرل لکه علی بن ابی طالب او عبدالله بن مسعود.

۷. د قرآن کريم په ډيرو آيتونو کې د دې لپاره د کتاب لفظ کارولی شوی دی. نو څرګنده ده چې د کتاب لفظ د هغه څه لپاره راوړل چې په ذهنونو او سينو کې دي، صحيح نه دی. بلکه بايد ليکل شوی متن وي چې کتاب ورته وويل شي. لکه څه رنګ چې د ثقلين په مشهور کتاب کې له پيغمبره راغلي دي چې ويې فرمايل:

«إنّي تاركٌ فيكم الثقلين، كتاب الله و عترتي.» [1]

زه تاسو ته دوه ګران بيه څيزونه پريږدم يو د خدای کتاب او بل زما اهلبيت.

همدا حديث، په دې خبره ګواهي ورکوي چې قرآن د په ليکلې شوي شکل د يو کتاب په څير پريښودی شوی دی.

۸. ځينې روايتونه په دې دلالت کوي چې د پيغمبر(ص) په وخت کې اصحابو سره ځينې مصحفونه موجود وو چې ځينې پوره او ځينې ناقص وو او اصحابو به هغه تلاوتول او لاس په لاس به يې کول او پيغمبر د دې مصحفونو لپاره سپارښتنې هم کړي دي.

۱. صحيح مسلم: ټوك ٤، مخ ١٨٧٣؛ سنن ترمذی: ټوك ٥، مخ ٦٦٢؛ سنن دارمی: ټوك ٢، مخ ٤٣١؛ مسند احمد: ټوك ٤، مخ ٣٦٧ و ٣٧١، ح ٥؛ المستدرك: ټوك ٣، مخ ١٤٨.

له أوس ثقفي روایت دی چې د خدای رسول وفرمایل:

قراءة الرجل في غیر المصحف الف درجة و قراءته في المصحف تضاعف على ذلك ألفَي درجة. [1]

د مصحف نه پرته د قرآن تلاوت (د ثواب) زر درجې او په مصحف کې یې تلاوت دوه زره درجې ورزیاتیږي.

عایشه، د خدای له رسوله روایت کړی دی:

النظر في المصحف عبادة [2]

مصحف ته نظر کول عبادت دی.

ابن مسعود د خدای له رسوله روایت کړی دی:

أدیموا النظر في المصحف [3]

مصحف ته سترګې غړولو ته ادامه ورکړئ

ابوسعید خدري، د خدای له رسوله روایت کړی دی:

«أُعْطُوا أعينكم حظَّها من العبادة.» د سترګو د عبادت برخه ادا کړئ

پوښتنه یې وکړه: د سترګو د عبارت برخه کومه ده ای د خدای رسوله؟ نو ویې فرمایل:

---

۱. مجمع الزوائد: ټوک ۷، مخ ۱٦٥؛ البرهان، زرکشی: ټوک ۱، مخ ٥٤٥.
۲. البرهان، زرکشی: ټوک ۱، مخ ٥٤٦.
۳. مجمع الزوائد: ټوک ۷، مخ ۱۷۱.

«النظر في المصحف و التفكر فيه و الاعتبار عند عجائبه.»[1]

مصحف ته کتل او په کښې فکر کول او له عجائبو یې عبرت اخستل.

او وېې فرمایل:

«أفضل عبادةِ اُمتي تلاوة القرآن نظراً.»[2]

زما د امت له ټولو غوره عبادت قرآن ته کتل او د هغه تلاوت کول دي.

او وېې فرمایل:

«مَنْ قرأ القرآن نظراً مُتِّع ببصره مادام في الدنيا.»[3]

څوک چې قرآن داسې تلاوت کړي چې ورته ګوري، نو تر څو چې په دنیا کې دی، نو سترګو یې خپله برخه اخستې ده.

دا ټولو روایتونه په دې دلالت کوي چې د مصحف لفظ د کتاب کریم لپاره د خلفاو په وخت کې نه و، لکه چې ځینې روایتونه دې خبرې ته اشاره کوي، بلکې قرآن د خدای د رسول په وخت کې په مصحفونو کې راغونډ شوی او لیکلی شوی و.

له دې پرته باید دا ووایو چې د مصحف یوه نسخه به پیغمبر(ص) سره ساتلی شوه. د عثمان بن ابی العاص په حدیث کې راغلي دي:

---

۱. کنزالعمال: ټوک ۱، حدیث ۲۲۶۲.
۲. همان: حدیث ۲۲۶۵ و ۲۳۵۸ و ۲۳۵۹.
۳. همان: حدیث ۲٤۰۷.

کله چې له ثقيفه يوه ډله د خدای رسول صلی الله عليه و آله ته راغلې وه، نو زه هغه حضرت صلی الله عليه و آله ته ورغلم او له هغه مې وغوښتل چې خپل مصحف دې ماته راکړي او هغه حضرت صلی الله عليه و آله هغه مصحف ماته راکړ[1]. بلکې د خدای رسول به خپل د خوب ځای سره يو مصحف ايخې و چې د خرمان د ونې په پاڼو او پوستکي، کپړې او د اوښ په هډوکو ليکلی شوی و، او حضرت علی(ع) ته يې حکم وکړ چې هغه مرتب او منظم کړي. امام علی(ع) په دې هکله فرمايي:

آليت بيمين أنْ لاأرتدي برداء إلاّ الی الصلاة حتی أجمَعُهُ [2]

قسم مې کړې چې بې له لمانځه نه به تر هغه وخته عبا په اوږو وانه چوم تر څو چې مې قرآن نه وي راغونډ کړی.

لکه څنګه چې اشاره وشوه په دې قرآن کې شان نزول او د آيتونو تاويل هم ليکلی و او د نازليدو په ترتيب سره راغونډ شوی و.

کوم مطلبونه چې تير شول هغه يو مزبوت دليل دی چې ټول قرآن د خدای د رسول په وخت کې راغونډ شوی و او شورو او آخر يې معلوم وو او د پيغمبر(ص) په خپله د هغه په ليکلو څارنه کوله او حکم به يې ورکاوه چې د قرآن هره برخه په کومې ځای کې کيښودې شي. په داسې حال کې څه رنګامکان لري دا دعوا وشي چې د قرآن راغونډول د ابوبکر د خلافت تر وخته وځنډيدل او د يو آيت د ثابتولو لپاره د دوو کسانو

۱. مجمع الزوائد: ټوک ۹، مخ ۳۷۱؛ حياة الصحابة: ټوک ۳، مخ ۲٤٤.
۲. کنزالعمال: ټوک ۲، حديث ٤۷۹۲.

ګواهۍ ضرورت و چې ګواهي ورکړي چې دا آیت مو د خدای له رسوله اوریدلی دی؟!

دریم څپرکی:
په قرآن کې د تحریف د احتمالاتو څېړنه

په دې کې هیڅ شک نشته چې قرآن کریم ډېر زیات خپور شوې او مشهور شوی و او په یو مرتب او منظم شکل کې د عثمان له خلافت وروسته لیکلی شوی و. په دې وخت کې د قرآن کریم بیلا بیلې نسخې جوړې شوې او د نړۍ بیلا بیلو ځایونو ته ستولې شوې وې چې دا نسخې ملاک او معیار وګرځي او د دې مطابق قرائت او عمل وشي او ټینګار سره حکم شوی و چې هیڅوک له نورو نسخو ګټه ونه خلي او نورې نسخې د ځان لپاره تله ونه ګرځوي.

د دې مطلب د روښانه کیدو لپاره چې قرآن کریم د هر ډول لاس وهنې او تحریفه پاک دی، نو هغه حالات او وختونه څېړو چې په کې دا امکان وي چې قرآن تحریف شوی وي:

۱. امکان لري چې قرآن مجید د شیخینو په وخت کې خپل په خپل او بې له ارادې تحریف شوي وي او کوم څه ترې حذف شوی وي چې سبب یې د ځینې آیتونو نه غفلت وي یا ورته نه وي رسیدلي، لکه د قرآن د راغونډولو چې کومه کیسه صحیح بخاري نقل کړې له هغې دا امکان په لاس راځي.

۲. امکان لري چې د شیخینو په وخت کې عمدا په کې کوم تحریف شوی وي په دې فرض سره چې هغوي یو خاص پروګرام سره دا کار کړی وي.

۳. تحریف د عثمان په زمانه کې ترسره شوی وي.

٤. تحریف د بنی امیه په زمانه کې ترسره شوی وي لکه څه رنګ چې حجاج بن یوسف ثقفی ته د دې کار نسبت وکړی شوی دی.

یو پینځم احتمال هم شته چې تحریف دې احتمال سره په ذهن کې سم نه راځي او هغه دا چې ځینې عامو خلکو دا کار کړی وي. خو دا احتمال صحیح نه دی ځکه چې کله خلك یو دینی حکومت ولري چې هغه حکومت قرآن ښه پیژني او هغه حکومت سره مرسته کوي او ساتنه یې کوي او دا حکومت د خلکو لپاره د قرآن د آیتونو او ټکو د ټاکلو سرچینه وي نو خلك بیا دا توان نه لري چې به هغه قرآن کې بدلون او تحریف راولي.

لومړی حالت) د شیخینو په زمانه کې خپل په خپله د تحریف احتمال

په دې احتمال باندې دوه اعتراضونه دی:

الف) دا خبره ثابته شوې ده چې د قرآن کریم راغونډیدل د پیغمبر(ص) په وخت کې مکمل شوي وو. نو داسې حال کې د دې خبرې ځای نه پاتې کیږي چې شیخینو غفلت کړي وي نو د دې خبرې احتمال نه پاتې کیږي چې ځینې آیتونه د هغوي په لاس تحریف شوی وي.

ب) داسې ډیر عوامل او سریزې وې چې قرآن مجید په بشپړه توګه ډیرو مسلمانانو سره موجود وي. نو دا حالت د دې سبب شوی دی چې قرآن کریم بې له کوم عیب او نقصه شیخینو ته ورسیږي. دغه عواملو او سریزو ته په لنډه توګه داسې اشاره کولې شو:

۱. قرآن کریم ډیر ښکلې او ډیر بلیغې ادبې خبرې درلودې او عربو د هغې حفظ ته ډیره پاملرنه کوله، ځکه چې د هغوی د فکري او ټولنیز خاص کلتور جوړیدونکی همدا قرآن و. مونږ قرآن مجید ته د هغوي خاص پاملرنه لیدلې شو. هغوي به ادبی متنونه او شعرونه حفظ کول او له یادو به یې ویل. او تر دې چې د دې لپاره به یې خاص غونډې او مقابلې ترسره کولې. هغوي به ځینې ادبي متنونه په مقدسو او پاکو ځایونو کې ساتل او په دې طریقه به یې دې متنونو سره د خپلې مینې څرګندونه کوله، لکه څه رنګ چې معلقات سبع یا عشر یې په کعبې کې ځوړند کړي وو.

د عربو همدا رسم او دود د دې سبب شو چې ډیرو زیاتو خلکو په هغه وخت کې قرآن حفظ کړ او له یادو به یې ویل.

۲. قرآن کریم د مسلمانانو د یو اصلی کلتور او عقیدې او تفکر په توګه یادیده. له دې سببه یې دې آسماني کتاب ته خاص پاملرنه کوله. او همدا کار سبب شو چې پیغمبر په وخت لاس په کار شي او قرآن ولیکي او له تحریف او بدلون او له منځه تلو یې وژغوري. مسلمانانو به قرآن حفظ کاوه او له یاده به یې لوسته د دې لپاره چې د قرآن تفکر، کلتور او باورونو ښه وپیژني او په ژوند کې یې په کار راولي.

۳. دې ته په پام چې قرآن مجید یو ځانګړې فکری او کلتوري مقام درلود نو چا چې به هم د قرآن راغونډولو هڅه کوله هغوي به د خلکو تر مینځ یو ځانګړې مقام ترلاسه کاوه لکه څه رنګ چې په دې زمانه کې خلک د عالمانو او پوهانو خاص درنښت کوي.

دغه ټولنیز ځانګړي مقام ترلاسه کول د دې سبب کیدې شي چې دا یو خاص سبب او عامل وګرځي چې خلک قرآن مجید حفظ کړي او له یادو یې تلاوت کړي. تاریخ په دې خبره ګواهي ورکوي چې د قرآن حافظانو او قاریانو په اسلامي ټولنه کې یو خاص مقام درلود او همدا خبره سبب شوې وه چې ځینې کسانو د قرآن د حفاظت او لیکلو هڅه وکړي.

٤. پیغمبر چې د اسلامی امت مشر او لارښود و، تل به یې مسلمانان د قرآن حفظ او تلاوت ته هڅول او پوهیږو چې د خدای رسول د مسلمانانو په زړونو کې خاص مقام درلود او د مسلمانانو په فکرونو او کړچار باندې یې خاص اغیز درلود. او همدا خبره د دې سبب شوه چې مسلمانان بې له دې چې کوم شرعي ضرورت وي د هغه حضرت صلی الله علیه و آله د سپارښتنو په ځای کولو لپاره د قرآن مجید د حفظ کوشش وکړي.

٥. هغه زیات ثواب چې خدای پاک د قرآن د حافظانو او قاریانو لپاره ښودلی و د دې سبب کیده چې مسلمانان د قران کریم حفظ او تلاوت ته ګروهنه پیدا کړي په بیله توګه هغه کسان چې کوم تازه مسلمانان شوي وو او غوښتل یې چې اسلام د هغوي په ټولو کړچارو او افکارو کې څرګندونه وکړي.

له دې عواملو ځینو یا ټولو عواملو د مسلمانانو په ژوند کې دیر اغیز درلود. د اسلام تاریخ د قرآن د ډیرو حافظانو او قاریانو په هکله خبر ورکوي چې ثابتې او مزبوتې عقیدې یې لرلې او د مسلمانانو په ټولنیز ژوند کې یې خاص محوري رول لرلو. او په سیاسي اختلافاتو کې چې مسلمانان به ورسره مخامخیدل دغه کسان د تلې پر توګه ګڼل کیدل چې د دوو کسانو تر مینځ پریکړه وکړي.

٦. له دې پرته دا طبیعی خبره ده چې هر هغه مسلمان چې د قرآن د لیکولو توان یې لرلو، نو هغه د قرآن په لیکلو کې کوشش کړی دی، ځکه چې هر یوه ټولنه یا امت چې یو څیز ته پاملرنه لري او هغه څیز د خپل کلتوري ژوند لپاره تعبیر ګڼي، نو هڅه کوي چې هغه څیز په هرې وسیلې سره حفظ کړي او په دې کې هیڅ شک نشته چې د حفاظت له لارو یوه غوره لاره د قرآن لیکل وو.

له همدې سببه ګورو چې په ځینو حدیثونو کې راغلي دي چې ډیرو زیاتو اصحابو سره د قرآن مصحفونه یا سورتونه موجود وو.

نو دې عواملو او سریزو ته په پام، قرآن مجید د اصحابو په لاس کې و او دا خبره عقل سره سمه نه ده چې د هغوي د غفلت یا غلطي او بې پامي د دې سبب شي چې د قرآن په ځینې آیتونو کې تحریف او بدلون وشی.

دویم حالت) د شیخینو په زمانه کې عمدا د تحریف احتمال

دا احتمال بالکل صحیح نه دی، ځکه چې عمدي تحریف له دې دوو علتونو او سببونو څخه یو کیدی شي:

لومړی (د شخصی ګروهنې په سبب)

دویم (د سیاسی غرضونو په سبب) لکه چې په قرآن کې داسې خاص آیتونه موجود وې چې یو خاص موضوع او مفهوم ته یې اشاره کړې وې او دغه خاص موضوع د شیخینو سیاسی غرضونو سره ټکره لرلې، لکه د حضرت علی علیه السلام په خلافت باندې څرګند دلیل وې یا په دې دواړو باندې کومه نیوکه وې.

د لومړي سبب په هکله، باید لاندینو خبرو ته پام وکړو:

۱. د شيخينو دا کار په دې معنا و چې هغوي د حکومت هغه قانون تر پښو لاندې کړې وې چې په هغه وخت کې ټاکلی شوی و. حکومت په هغه وخت کې د خدای د رسول صلی الله علیه و آله د ځای ناستي او د اسلامی امت د مشرۍ پر اساس جوړ شوی وو. او دا خبره عقل سره سمون نه لري چې هغوي په قرآن کې تحريف وکړي او اسلام سره دښمني وکړي بې له دې چې کومه ديني يا دنياوي ګټه ورته په لاس ورشي. آيا د هغوي داسې کار بې له دې بل څه چې په هغه وخت کې يې ځانته ټکرې زياتې کړې وې؟! آيا دا خبره د دې سبب نه کيده چې د هغوي په خلاف خلکو همدې دليل سره چې قرآن يې بدل کړې پاځون کړې وې او مرکزي حکومت يې له منځه وړې وې؟

۲. اسلامی امت په هغه وخت کې يو سياسی او ټولنيز مزبوت حکومت و او هر ډول مخالفت يې منعه کولی شو. دغه مزبوتيا د دې سبب کيده چې د اسلام په خلاف به آسانۍ سره قدم اوچتول ممکن نه وي او مسلمانانو به يې سخت مخالفت کاوه. مسلمانانو به قرآن ته د يو ډير پاك کتاب په سترګه کتل او هغه به يې د خدای کلام ګڼه چې په کې حتی د خدای

رسول هم کوم بدلون نه شي راوستی لکه څه رنګ چې قرآن په خپله په دې خبره تاکید کوي.[1]

مسلمانانو د قرآن د آیتونو او حکمونو په رڼا کې د خدای په لاره کې جهاد وکړ او تقریبا درې ویشت کاله یې قرآن سره ژوند وکړاو خپل ځانونه یې د قرآن لپاره قربان کړل او د هغوي په نظر کې په قرآن کې لاسوهنه له دینه وتلو او مرتد شونې سره سم و.

۳. حکومت د شیخینو به وخت کې هم له هغه اعتراضاتو په امان کې نه وې کوم چې به کله کله د خلیفه له خوا د ځینې احکامو په تطبیق او اجرا کې مخې ته راتلو. سره د دې مونږ په تاریخ کې نه ګورو د قرآن په تحریف یا بدلونې کوم اعتراض شوی وي.

که د شیخینو په وخت کې د قرآن د تحریف یا بدلونې لپاره کوم کار شوی وی نو دا څنګه کیدې شي چې مسلمانانو د شیخینو په وخت کې یا له هغوي وروسته هیڅ اعتراض نه وي کړی؟

دې خبرو ته په پام د دویم سبب په وړاندې زمونږ باور روښانیږي:

اول) له دې سببه چې مسلمانانو قرآن یو داسې پاک کتاب ګڼه چې د خدای له خوا نازل شوی دی، نو له همدې سببه یې په دې کتاب کې یو بدلون هم جایز نه ګڼه.

---

۱. { . . . قُلْ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أُبَدِّلَهُ مِن تِلْقَاء نَفْسِي إِنْ أَتَّبِعُ إِلاَّ مَا يُوحَى إِلَيَّ . . . . } ؛ ووایه ماته دا اجازت نشته چې له ځان دا بدل کړم مګر د هغه څه (پیروي کوم) چې ماته یې وحی کیږي. یونس: ۱۰، ۱۵.

دوم) د دې کار ترسره کيدل بې له جنګ جګړې ممکن نه وو او مونږ په تاريخ کې خليفه سره په دې هکله کوم جنګ نه دی ليدلی.

سوم) په تاريخ کې ډير داسې حديثونه شته چې په ابوبکر او عمر يې د ځينې کارونو له سببه نيوکې کړي دي، لکه هغه سياسی خبرې چې حضرت بی‌بی زهرا سلام الله عليها د هغوی په خلاف وکړې او له هغه بی‌بی وروسته امير المومنين علی عليه السلام او هغو کسانو چې د هغه په امامت يې ايمان درلود، ورته ادامه ورکړه او په دې وخت کې يو کس هم له داسې آيت يا بل نصه ګټه نه ده اخستې چې اوس په دې قرآن کې نه وي موجود که چرې داسې آيتونه موجود وې چې اوس په دې قرآن کې نه دي موجود نو طبيعي خبره ده چې هغه به يې د خپل مطلب د ثابتولو لپاره راوړې وې او خپل حق به يې ورسره ثابت کړې و، خو داسې کار نه دی شوی.

دريم حالت) د عثمان په وخت کې تحريف

دا احتمال ډير هم کمزورې او ضعيف دی ځکه چې:

الف) اسلام ـ او په څنګ کې يې قرآن کريم ـ په پراخه توګه د خلکو تر مينځ خپور شوی و او ډير وخت تير شوی و چې خلکو قرآن سره ژوند کاوه. نو په داسې حال کې د عثمان هيڅ وس نه رسيده چې له قرآنه څه کم کړي تر دې چې کوم کس له عثمانه زيات زور درلود هغه هم ترې کوم څه نه شو کمولې نو عثمان باندې خو هسې نه هم اعتراضونه و او دومره زور يې هم نه و او مړ يې کړ.

ب) دغه حذف آیتونه یا د عثمان په خلاف نه وو یا یې په خلاف وو که د عثمان په خلاف نه وو نو عثمان یې حذفولو ته کومه اړتیا نه لرله او که د هغه په خلاف وو نو بیا خو هغه خلافت ته نه شو رسیدې په داسې حال کې چې خلیفه و.

ج) که چرې عثمان په قرآن کې تحریف کړې وې نو د هغه مخالفانو به ځانته همدا بهانه راوړې وه چې مړ یې کړي خو مخالفانو یې هیڅ کله داسې نه دي کړی.

د) که عثمان دا کار کړی وی، نو امام علی علیه السلام به د هغه په وړاندې خپل دریغ څرګند کړی و او فرمایلي به یې وو چې دا آیتونه دې خپل ځای ته بیرته راشي. په داسې حال کې چې مونږ ګورو حضرت علی علیه السلام ټینګار کوی چې کوم مالونه عثمان په ناحقه خپلو خپلوانو ته ورکړي دي هغه به بیت المال ته ستانه کړي فرمایی:

و الله لو وجدتُهُ قد تزوّج به النساء و ملك به الاماء لرددته، فإنَّ في العدلَ سعةً و من ضاق علیه العدل فالجورُ علیه أضیق.

قسم په خدای که ناحق مالونه ووینم چې ښځې ورسره نکاح شوي دي (مهر ګرځیدلی دی) یا ورسره کنیزانې اخستې شوي دي نو هغه مالونه به بیت المال ته ستانه کړم بیشکه چې په عدل کې پراختیا ده او کوم چاته چې عدل قبلول سخت وي نو پوه دې شي چې ظلم قبلول به ورته زیات سخت وي.

همدارنګ ګورو چې هغه حضرت علیه السلام د عثمان د بې لارې واليانو په خلاف سخت دريځ نيسي او په داسې حال کې مونږ دې يقين ته رسو چې د داسې يو مهم کار يعنې تحريف په وړاندې د هغه حضرت چپتيا د دې خبرې دليل دی چې په قرآن مجيد کې تحريف نه دی ترسره شوی.

څلورم حالت) د بنی اميه په وخت کې تحريفيدل

له دې ټولو تيرو بحثونو نه چې مو تفصيل سره وکړل په دې څلورم حال کې هم زمونږ دريځ څرګند دی. معلومه خبره ده چې حجاج بن يو ثقفی يا نورو واليانو لپاره دا امکان نه و چې قرآن مجيد تحريف کړي، په داسې حال کې چې اسلام او قرآن د عالم په ختيځ او لوديځ کې خپور شوی و.

له دې پرته هغوی د قرآن د بدلونې لپاره کوم دليل او سبب نه درلود چې داسې خطرناك کار ته لاس واچوي چې د هغوي د حکومت ستڼې وخوزوي.[1]

په دې طريقه مونږ دې پايلې ته رسو چې د قرآن مجيد په يوه زمانه کې هم نه دی تحريف شوی د خلفاو له وخته تر اوسه، او د تحريف نه شونې لپاره هڅه کول ضرورت نه لري، ځکه چې د مسلمانانو په تاريخی او ټولنيز حقيقت کې تحريف کولو امکان نه درلود. او هغه روايتونه چې ځينې کسانو ورسره دليل راوړی دی چې په قرآن کې

١. علوم القرآن: مخ ٩٩ ـ ١١٤، شهيد سيد محمد باقر حکيم، چ سوم.

تحریف شوی دی هغه دومره علمی توان نه لري چې کوم څه ورسره ثابت شي له همدې سببه د اسلام عالمانو له دغو روایتونو اعراض کړی دی او دا څرگندونه یې کړې ده چې په قرآن کې تحریف نه دی شوی نه په زیاتي سره او نه په کمی سره.

څلورم څپرکی:
د قرآن له تحریفه د سلامتی په هکله د اسلامی عالمانو څرګندونې

اسلامی عالمانو په عامه توګه او د شیعه و عالمانو په خاص توګه په تیرو پیړو کې په څرګنده اعلان کړی دی چې قرآن مجید له هر ډول تحریفه پاک دی. هغه کسان چې په شیعو دا تور لګوي چې د قرآن مجید د تحریف قایل دي هغوي د شیعو عالمانو څرګندو ننظرونو ته نه ګوري او هغه کم قولونه چې د تحریف به هکله دي هغې سره دلیل راوړي.

به دې برخه کې د شیعه و عالمان و هغه څرګندونو ته پام لرنه کوو چې له تیرو پیړیو تر اوسه یې د قرآن د تحریف نه شونې په هکله کړي دي.

۱. شیخ المحدثین، ابوجعفر محمد بن علي بن حسین صدوق، وفات کال ۳۸۱ هـ په هغه رسالې کې چې په کې د شیعو عقاید بیانوي لیکي: زمونږ عقیده دا ده چې د خداي له خوا په پیغمبر(ص) باندې نازل شو، هماغه قرآن دي چې کوم اوس لیکل شوی خلکو سره لاس کې موجود دی او له دې زیات نه و او د هغې سورتونه د مشهور قول مطابق ۱۱٤دی.

بیا یې فرمایلی: کوم کسان چې په مونږ دا تور لګوي چې مونږ دا وایو چې قرآن له دې زیات و هغه دروغجن دی.[۱]

۱. کتاب اعتقادات الامامیه، شرح الباب الحادی عشر سره چاپ شوی: مخ ۹۳ ـ ۹٤.

۲. شیخ مفید، وفات کال ٤۱۳ هـ لیکي:

د شیعو یوه ډله په دې باور دي چې له قرآنه یو ټکې هم نه دی کم شو، او د معنو کوم تاویل او تفسیر چې د امیرالمومنین علیه السلام په مصحف کې و هغه حذف شوی دی. دغه تاویل او تفسیر که څه هم د حقیقی نازلیدو بیانوونکی دی خو د خدای کلام نه دی چې د پیغمبر(ص) معجزه وي. او زما به نظر کې همدا خبره له هغه خبرې زیاته صحیح ده چې وایي ځینې ټکي له قرآنه حذف شوي دي او ما همدا خبره منلې ده چې قرآن کې کوم کمې نشته او له خدایه توفیق غواړم چې مونږ ته د نیغې لارې هدایت وکړي.[1]

۳. سید مرتضي، لقب یې علم الهدی، وفات کال ٤۳٦ هـ لیکي:

د قرآن د نقل په صحیح شونې باندې علم پیدا کول همداسې دي لکه چې په لویو پیښو او د عربو په مشهورو کتابونو او لیکلي شوي شعرونو باندې علم پیدا کړې. بیشکه چې د قرآن د حفاظت او نقلولو لپاره خاص پاملرنه موجوده وه او همدا خاص پاملرنه زمونږ له تصوره زیاته وه؛ ځکه چې قرآن د د نبوت معجزه او د شرعی علمونو او دینی حکمونو سرچینه وه او د اسلام عالمانو خپل ټول کوششونه او هڅې کړي وې چې دا په صحیح توګه وساتي تر دې چې د هغې په اعرابو او قرائت او ټکو کې یې څیرتیا کړې ده او هغه یې پیژندل. نو په داسې حال کې څنګه ممکنه ده په دې کې بدلون یا کمې وشي.

۱. اوائل المقالات فی المذاهب المختارات: مخ ٥٥ ـ ٥٦.

هغه لیکلي: د قرآن په سپارو باندې علم پیدا کول داسې ده لکه چې په ټول قرآن علم پیدا کړې دا کتاب د لیکلې شوې کتابونو غوندې دی کله د سیبویه او مزنی کتابونه.

که د سیبویه یا مزنی په کتاب کې یو باب ورزیات کړی شي نو زر وربانديې پوهیږو، نو دلته خو څرګنده ده چې دې کتاب ته د شعرونو او د عالمانو له کتابونو زیاته پاملرنه شوې ده.

هغه دا ټینګار کوي چې قرآن مجید د خدای د رسول په زمانه کې په همدې شکل کې راغونډ شوی و په کوم شکل کې چې نن موجود دی او د خپلې دې خبرې لپاره داسې دلیل راوړي:

ټول قرآن به د پیغمبر(ص) په وخت کې لیکل کیده او حفظ کیده به او تر دې چې هغه حضرت(ص) ځینې اصحاب معین کړي وو چې قرآن مجید حفظ کړي او قرآن به د خدای د رسول صلی الله علیه و آله په وړاندې تلاوتیده او ځینې کسان لکه عبدالله بن مسعود و ابي بن کعب، څو څو ځله د پیغمبر په وړاندې دا کتاب ختماوه او او کومې غلطې چې به پک؟ې وې هغه به ې ورته صحیح کولې . نو دا خبرې مونږ ته دا ښایی چې قرآن د خدای رسول صلی الله علیه و آله په زمانه کښې راغونډ شوی او لیکلی شوی دی.

هغه بیا دا یادونوه کوي چې د شیعو یوه ډله او حشویه چې د شیعو مشهور قول سره مخالفت کوي نو د هغوی خبرو ته پاملرنه نه کیږی. ځکه چې هغوي او اهل حدیث ضعیفو روایتونو سره دلیل راوړی دی او دا ګمان یې کړی چې دا روایتونه صحیح دي او دلیل ورسره راوړې شي، په داسې

حال کې دا ضعیف روایتونه چې هم د سند له مخې او هم د دلالت له مخې ظني وي، نو ورسره له داسې کتاب لاس نه شو اخستې چې هغه قطعی السند (د سند له مخې یقیني روایت) وي.[1]

د سید مرتضی دریځ دومره مشهور و چې د اهل سنتو ځینې عالمانو هم ورسره دلیل راوړی دی او ویلي یې دي: هغه به هغه کس کافر ګڼه چې څوک د قرآن د تحریف قایل وې. ابن حجر عسقلانی له ابن حزمه نقل کړي: سید مرتضی د معتزله و له لویانو ګڼل کیده او شیعو و، خو هغه به هغه کس کافر ګڼه چې په قرآن کې د تحریف قایل وې. همدارنګ ابوقاسم رازي او ابویعلي طوسي چې د دوي له دوستانو وو هم دا عقیده لرله.[2]

٤. شیخ طوسي، لقب یې شیخ الطائفه، وفات کال ٤٦٠ هـ د خپل تفسیر په سریزې کې لیکي:

د دې تفسیر کتاب غرض، د قرآن د معنو او فنونو او غرضونو بیانول دي خو د دې کتاب په هکله د زیاتي او کمي خبره یوه داسې خبره ده چې دې سره نه ښایي، ځکه چې اجماع په دې شوې ده چې په قرآن کې کوم څه زیات نه دي شوی او د کمیدو په هکله یې هم باید وواېو چې د مسلمانانو د مذهب له ظاهره دا راوځي چې دا خبره نه مني چې په قرآن

١. این مطلب در مجمع البیان: ټوک ١، مخ ١٥ له المسائل الطرابلسیات په نقل، له سید مرتضی راغلي دي.
٢. لسان المیزان: ټوک ٤، مخ ٢٢٣.

کې کمې شوی وي او صحیح قول چې زما نظر هم دی هغه دا دی چې په قرآن کې کوم کمې نه دی شوی. او سید مرتضی همدا قول ثابت کوی او په دې خبره ټینګار کوي او د روایتونو ظاهر همدا خبره رسوی.

خو د شیعو او سنیانو له خوا ډېر داسې روایتونه راغلي دي چې له قرآن ډېر آیتونه کم شوي او یا ځای په ځای شوي دي، خو دغه حدیثونه له دې سببه چې خبر واحد دي نو د علم او عمل سبب نه کیږي او ښه دا ده چې له دغو مخ واړوو او فکر ورباندې بوخت نه کړو، ځکه چې د دغو حدیثونو تاویل ممکن دی. او که دا ووایو چې دا روایتونه صحیح ده نو بیا هم دغه قرآن ته کوم ضرر نه ورکوي کوم چې اوس زمونږ په لاسو کې دی ځکه چې د دې قرآن ربښتیا والې او صحیح والې قطعي دی او هیڅوک په دې باندې اعتراض نه لري او د دې سموالې نه ردوي.[1]

۵. مرحوم طبرسي، لقب یې امین الاسلام، وفات کال ۵٤۸ هـ لیکي:

د قرآن په هکله د کمی او زیاتي بحث د تفسیر بحث نه دی خو د زیاتي په هکله باید ووایو چې د دې په خلاف اجماع لرو او د کمی په هکله باید ووایو چې زمونږ ځینې اصحابو او له سنیانو ځینې حشویه دا دعوا کوي چې په قرآن کې کمې یا بدلون راغلی دی.

---

۱. التبیان فی تفسیر القرآن: ټوک ۱، مخ ۳.

خو زمونږ د مذهب صحیح قول د دې خبرې په خلاف دی او سیدمرتضي ـ قدس الله روحه ـ د جواب المسائل الطرابلسیات کتاب کې په بشپړه توګه دې دعوې ته ځواب ورکړی او دا شبهه یې رد کړې ده.[1]

٦. سید ابوالقاسم علي بن طاووس حلّي، وفات کال ٦٦٤ هـ ځرګندونه کړې ده چې قرآن له هر ډول کمی او زیاتي نه پاک دی، لکه څه رنګ چې عقل او شرع هم همدا وایي.[2]

هغه د هغو حدیثونو، چې سنیان یې له عثمان او عایشې بي‌بي نقلوي چې په قرآن کې خطا راغلې ده، انکار کوي او فرمایي:

آیا له دې خبرې نه حیرانیږي چې په هغه قوم کې یو داسې کس لکه علی بن ابی طالب موجود و چې له پیغمبره وروسته په قرآن او سنت کښې د عربو له ټولو فصیح کس و، د هغه خبره پریږدي او له عایشه بي‌بي پوښتنه کوي؟ آیا پوه کسان په دې نه پوهیږي چې دا کار یوازې د حسد پر بنسټ یا د مخ اړونې پر بنسټ دی؟ که یهودیان او زندیقان یو داسې مسلمان وګوري چې په قرآن کې د تحریف قایل وي، نو هغه به د مسلمانانو په خلاف د یو دلیل په توګه ونیسي.[3]

٧. علامه حلّي، وفات کال ٧٢٦ هـ د هغه پوښتنو په ځواب کې چې له هغه شوې وې لیکي:

---

١. مجمع البیان: ټوک ١، مخ ١٥.
٢. سعدالسعود: مخ ١٩٢.
٣. سعدالسعود: مخ ٢٦٦.

له مونږ پوښتنه شوې چې آيا دا خبره صحيح ده چې زمونږ اصحاب دا نظر لري چې له قرآن کوم څه کم شوي يا زيات شوي دي يا يې ترتيب خراب شوی دی؟ يا په دې کې يوه خبره هم صحيح نه ده؟

حقيقت دا دی چې په دې کتاب کې هيڅ مخکې وروسته نه دي شوې او نه وربانديې کوم څه ورزيات شوي دي او نه ترې کوم څه کم شوي دي او خدای ته پناه وړم له هغه چا چې څوك دا باور ولري، ځکه چې د دا رنګ عقيدې مطلب دا دی چې د خدای د رسول صلی الله عليه و آله هغه معجزه چې تواتر سره نقل شوی، په هغې کې شك وکړي.[1]

٨. شيخ زين الدين بياضي عاملي، وفات کال ٨٧٧ هـ ليکي.

په ټول قرآن او د هغې په ټولو برخو باندې تواتر دی او د دې کتاب د حفاظت لپاره ډير کلك فکرونه شوي دي او تر دې چې د سورتونو په نامو او په تفسيرونو کې به يې جنګونه کول، او ډير زيات کسان د قرآن د حفظ په ځای د قرآن په معنو او احکامو کې په تدبر او فکر لګياو او که له دې کوم څه کوم شوې يا زيات شوې وې نو هر عاقل به په دې خبرې پوهيده که څه هم د قرآن حافظ نه وې، ځکه چې د قرآن په فصاحت او روانۍ کې به ورسره اختلاف پيدا کيده.[2]

٩. شيخ علي بن عبدالعالي کرکي عاملي، لقب يې محقق ثاني، وفات کال ٩٤٠ هـ يوه کتابچه په دې باندې ليکلې ده چې له قرآنه کوم څه نه دي

١. أجوبة المسائل المهناوية: مخ ١٢١.
٢. الصراط المستقيم: ټوک ١، مخ ٤٥.

کوم شوی. او د هغو روایتونه په هکله، چې د قرآن نه د کمې په هکله راغلي دي، فرمايي:

کو یو حدیث د متواتر سنت او اجماع په خلاف وي او د هغه حدیث تاویل یا په بلې معنې اخستل هم ممکن نه وي نو واجبه ده چې یو طرف ته پریښودی شي.[1]

۱۰. شیخ فتح الله کاشاني، وفات کال ۹۸۸ هـ په خپل تفسیر منهج الصادقین، کې د د دې آیت په تفسیر کې:

﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾

څرګندونه کړې ده چې په قرآن کې کې هيڅ کمې نه دی راغلی.

۱۱. سید نورالله شوشتري، چې په قاضي شهید مشهور و او په ۱۰۱۹ هـجری کال کې په شهادت ورسید په خپل کتاب مصائب النواصب في الامامة و الکلام کې د قرآن په کم نه شونې داسې څرګندونه کوي:

کوم څه چې شیعو ته یې نسبت ورکړې شوی دی، چې هغوي په قرآن مجید کې د تحریف قایل دی، نو دا خبره داسې نه ده چې ټول شیعه همدا

۱. مباحث فی علوم القرآن، خطی: شرح الوافیه فی علم الاصول د دې ډیر عبارتونه نقل کړي دي.

وايي، بلکې له شیعو ډېر کم کسان چې د پام وړ نه دي هغوي دا دعوا لري.[1]

۱۲. شیخ محمد بن حسین، چې په شیخ بهایي مشهور و، وفات کال یې ۱۰۳۰ هـ دی فرمایی:

فرمایی: صحیح قول دا دی چې په قرآن کې هیڅ تحریف نه دی شوی. او د خدای پاک قول هم په دې خبره دلالت کوي چې فرمایی:

﴿وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾

او هغه خبره چې د خلکو تر مینځ مشهوره شوې ده چې د امیرالمومنین نامه د قرآن په څو ځایه کې وه او کمه کړې شوې ده، لکه هغه ځای کې چې فرمايي:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾

في علي، نو د عالمانو په نظر کې دا خبره د قبلیدو وړ نه ده.[2]

۱۳. شیخ محمدمحسن چې په فیض کاشاني مشهور دی، وفات کال ۱۰۱۹ هـ لیکي:

که د قرآن تحریف او د الفاظو بدلون ومنو، نو بیا خو مونږ ته هیڅ نه پاتې کیږي چې باور ورباندې وکړو، ځکه چې په داسې حال کې به په هر یو

---

۱. آلاء الرحمن، بلاغی: ټوک ۱، مخ ۲۵؛ قول الامامیه بعدم النقیصه فی القرآن، له مصائب النواصب په نقل؛ الشیعه فی المیزان: مخ ۳۱٤.
۲. آلاء الرحمن: مخ ۲٦.

آيت زمونږ شک راځي چې بدلون په کې شوې وي او بې له هغه څه به بل څه وي چې کوم خدای نازل کړي دي. او نتيجه به يې دا شي چې بيا به قرآن هيڅ حجيت نه لري او د قرآن امرونه او نهی او سپارښتنې به عبث شي او د ټکر لرونکو حديثونو په قرآن باندې تلل به هم بې فايدې شي. هغه له دې وروسته د شيخ صدوق په خبرو او ځينې حديثونو سره دليل راوړي.[1]

هغه د دې آيت په تفسير کې ﴿وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾ ويلي دي: د دې مطلب دا دی چې دا قرآن مونږ له کمې او زياتې ساتو.[2]

۱٤. شيخ محمد بن حسن حر عاملي، وفات کال ۱۱۰٤ ليکي:

که څوک د روايتونو او تاريخ څېړنه وکړي، نو يقين ورته پيدا کيږي چې قرآن د اعتبار په لوړې درجې کې دی او په زرګونو اصحابو به هغه حفظ او تلاوت کاوه او د خدای د رسول صلی الله عليه و آله به زمانه کې راغونډ کړې شوې او ليکلې شوې و.[3]

۱۵. علامه محمدباقر مجلسي، وفات کال ۱۱۱۱ هـ ليکي:

د امام عليه السلام په صحيفې کې راغلي دي چې د همدې قرآن د تلاوت حکم يې کړی دی چې کوم زمونږ په لاسو کی دی چې له دې تيرې ونه کړو او په دې کې هيڅ کمې او زياتې ونه کړو... او مونږ يې د هغو خبرو

۱. الوافی: ټوک ۱، مخ ۲۷۳ ـ ۲۷٤.
۲. الصافی فی تفسير القرآن: ټوک ۳، مخ ۳٤۸.
۳. دا رساله په الفصول المهمه کتاب کې، سيد شرف الدين: مخ ۱٦۸ راغلې ده.

له تلاوته منعې کړي يو چې ځينې روايتونو کې راغلي دي چې په قرآن يې ورزيات کړي دي او فرمايلي يې دي چې همدا ثابت قرآن چې کوم متواتر دی همدا تلاوت کړو او له خبر واحد ډډه وکړو ځکه چې په خبر واحد کې غلطي کيدې شي.[1]

۱٦. سيد محمد طباطبايي، چې لقب يې بحرالعلوم و او وفات کال ۱۲۱۲ هـ ليکلي: د خدای پاک کتاب ماغه قرآن کريم، فرقان عظيم، رڼا او نور او هغه معجزه چې په ټولو وختونو کې د تل لپاره پاتې ده او هغه حق کتاب دی چې هيڅ باطل يې وړاندې وروسته نشته او د حکيم خدای له خوا نازل شوی دی. خدای پاک هغه په روښانه عربی ژبه د پرهيزګارانو او د عالمينو د هدايت لپاره نازل کړ... له دې وروسته بيا دوه روايتونه نقلوي وايي: القرآن اربعة ارباع و ثلاث اثلاث؛ دا موجود قرآن د اصلی قرآن څلورمه برخه يا دريمه برخه دی. بيا د دې خبرې بيان داسې کوي:

د دې توجيه دا دی چې دا اثلاث او ارباع (دريمه او څلورمه برخه) په مطلق اقسام او انواع په معنې اخستې شو که څه هم په اندازه کې يې فرق وي.[2]

۱۷. شيخ جعفر کاشف الغطاء، وفات کال ۱۲۲۸ هـ ليکي:

په دې کې هيڅ شک نشته چې قرآن مجيد د خدای په ارادې سره له تحريفه بچ پاتې شوی دی، لکه څنګه چې د قرآن مجيد څرګند آيتونه په

۱. بحارالانوار: ټوک ۹۲، مخ ۷٤.

۲. الفوائد فی علم الاصول، خطی: د حجية ظواهر الکتاب بحثونه.

دې دلالت کوي او ټول عالمان په ټولو زمانو کې په دې اجماع لري او هغه کم قولونه چې راغلي دي د پام وړ نه ګڼي، هغه قولونه چې د قرآن د کمی په هکله راغلي دي په بیله توګه هغه روایتونه چې د قرآن دریمه برخه یا له دې زیاته کمه ګڼي، د هغوي باطل شونه څرګنده ده، ځکه که داسې وي، نو دا روایتونه به په متواتره مونږ ته راغلي وو، ځکه چې د دې تحریف لپاره ډېر غیر مسلمه کسان لګیا وو او په اسلام باندې د نیوکې په غرض یې داسې روایتونه راغونډول. او څنګه ممکنه ده چې تحریف په کې شوې وي په داسې حال کې چې د قرآن د ټکو، حرکتونو او آیتونو په سخته ساتنه کیده؟ نو دې ته په پام دا روایتونه توجیه کړو او بله معنا ورته ولټوو.[1]

۱۸. سید محسن أعرجي کاظمي، وفات کال ۱۲۲۸ هـ لیکي:

سنیان د حضرت علی علیه السلام مصحف نه مني، ځکه چې په هغه کې د آیتونو تفسیر او تاویل و؛ ځکه چې د خلکو عادت دا و چې د آیتونو تفسیر او تاویل به یې د آیتونو په څنګ کې لیکه. کومه خبره چې په دې دلالت کوي، هغه د حضرت علی علیه السلام هغه ځواب دی چې دویم خلیفه ته یې ورکړی دی:

و لَقَد جئت بالکتاب کملاً مشتملاً علی التأویل و التنزیل و المحکم و المتشابه و الناسخ و المنسوخ.

---

۱. کشف الغطاء فی الفقه، کتاب القرآن: مخ ۲۹۹.

ما کتاب په بشپړه توګه راوړی دی چې په کې تاويل، تنزيل، محکم، متشابه، ناسخ او منسوخ دي. دا روايت په دې دلالت کوي چې کوم کتاب حضرت علی عليه السلام هغوي ته وروړاندې کړی وی هغه په هغه کې د نازل شوي قرآن نه علاوه دغه څيزونه هم وو.[۱]

۱۹. سيد محمد طباطبايي، وفات کال ۱۲٤۲ هـ ليکلي:

په دې کې هيڅ شک نشته چې ټول قرآن او د ټولې برخې يې بايد متواترې وي. او د قرآن د ترتيب او ځای په هکله د اهل سنتو محققان وايي چې په دې هکله هم تواتر دی، ځکه چې دا تل پاتې معجزه چې د اسلام دين اصل او بنسټ دی، بايد د دې برخې او تفصيلات د نقل لپاره ډيرې وسيلې ولري او کوم خبرونه چې احادو نقل کړي نو په دې يقين دی چې دغه روايتونه قرآن دنه دی.[۲]

۲۰. حضرت امام خميني(رح) وفات کال ۱٤۰۹ هـ ليکلي:

که څوک له دې خبر وي چې مسلمانانو به د قرآن ساتنې او حفظ ته خاص پاملرنه کوله نو بې ځنډه د د تحريف د حديثونو په باطل والي پوهيږي. چې دغه روايتونه يا ضعيف دي چې د دليل په کار نه راځي يا جعلي دي او د جعلي شونې علامې يې څرګندې دي او يا غريب دي چې له ذهنه لرې ښکاري. خو چې کوم صحيح وي نو هغه تاويل يا تفسير

۱. شرح الوافيه فی علم الاصول: خطي نسخه.
۲. مفاتيح الاصول: په حجية الظواهر بحث کې.

کیږي او دغه تحریف په همدې تفسیر او تاویل کې رامنځته شوی دی نه د قرآن په ټکو او عبارتونو کې.

د دې خبرو بیان یو ځانګړي کتاب ته اړتیا لري چې په کې په پیړیو پیړیو د قرآن تاریخ او رحلې چې کومې وربانده تیرې شوي دي په تفصیل سره بیان شي. او په لنډه دا ویلې شو چې دغه کتاب هماغه اصلی کتاب دی چې کوم زمونږ په لاسونو کې اوس موجود دی او هیڅ تحریف او زیاتې او کمې په کې نه دی شوی. او په قرائت کې اختلاف ډیر وروسته رامنځته شوی دی او دغه اختلاف اجتهاد سره اړه لري او هغه وحي سره هیڅ اړه نه لري کوم چې د جبرائیل امین په وسیله د پیغمبر په زړه نازله شوې ده.[1]

۲۱. سید ابوالقاسم خوئي(رح) وفات کال ۱٤۱۳ هـ لیکي:

د تحریف دعوا یوه خیالي دعوا ده چې هیڅ څوک یې منونکې نشته مګر هغه کس چې عقل یې کم وي یا هغه کس چې په ځیرتیا سره په دې اړه فکر ونه کړي یا د خپل زړه په ګروهنې دا خبره مني او له دې سببه چې یو شي سره مینه انسان ړندوي او کڼوي نو پې له کوم تحقیقه دغه ضعیف روایتونه مني او دغه خیالي دعوې قبلوي. خو هغه کس چې عاقل او انصافدار وي نو هغه په دې کې هیڅ شک نه کوي چې دا خبرې باطلې دي.[2]

۱. تهذیب الاصول: ټوک ۲، مخ ۱٦۵.
۲. البیان فی تفسیر القرآن، خوئی: مخ ۲۵۹.

۲۲. شیخ لطف الله صافي گلپایگاني(رح) لیکي:

کوم قرآن چې زمونږ لاس کې دی، هماغه کتاب دی چې د مسلمانانو د ټولو فرقو شریک او د ټولو اصلي سرچینه دی چې له دې وروسته سنت دی، هغه سنت چې باور وړباندې صحیح وي، یعنې هغه د قرآن مخالف نه وي. قرآن یوه داسې سرچینه ده چې ټول خلك په اصولو، فروعو او اختلافونو کې هغې سره دلیل راوړي هغه په دې باندې او په مشروط سنت باندې باور کوي. نو د امت ټول کسان که شیعه وي که سنی د قرآن ټول محکمات مني او د متشابهاتو په هکله یې وایی: ﴿آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا﴾؛ مونږ په دې باندط ایمان راوړ او قبول مو کړل چې ټول د خدای له لورې دي چې زمونږ رب دی.[۱]

۱. القرآن مصون عن التحریف: ټوک ۵، چ دارالقرآن الکریم؛ صیانه القرآن من التحریف: آیت الله معرفت: مخ ٤٤ ـ ۷۰؛ التحقیق في نفی التحریف: مخ ۱۰ ـ ۲٦.

پینځم څپرکې:
د تحریف د شبهې د رامنځته کیدو سببونه

روښانه ده چې دا شبهه او اعتراض د اسلامی د زړو او نوو دشمنانو له خوا د لاندینې غرضونو په ترځ کې رامنځته شوې ده:

۱. د اسلام له ټولو مزبوت او حق دلیل له منځه وړلو لپاره؛

۲. د اسلامی شریعت له ټولو مهمه سرچینه له حجیت او اعتباره د غورځولو لپاره؛

۳. په مسلمانانو کې چې د یووالي کوم راز دی په هغې باندې د مسلمانانو شک کې اچولو لپاره، که څه هم تر اوسه یې مسلمانان خپل دین ته نه دي ګروهلي چې قرآن هغه دینونه تحریف شوي ګڼلي دي، خو لږ تر لږه یې د هغوي په ایمان او عقیده کې شک اچولی دی.

٤. د مسلمانانو تر مینځ جدایي اچول په داسې طریقه چې هغوي په یو بل باندې د قرآن د تحریف تور ولږوي.

٥. د مسلمانانو ذهن دې خبرې ته ګروهل چې د هغوی فکر سکولاریسم قبلولو ته چمتو کړي او خپلو دیني سرچینو ته د شک په سترګه وګوري.

٦. همدارنګ بعیده نه ده چې شبهه یهودیانو او عسایانو رامنځته کړی وي؛ ځګه چې قرآن آسماني کتابونو سره د دوي کړچار بد ګڼلی دی، ځکه چې په دغه کتابونو کې یې تحریف کړی دی، له دې سببه یې کوشش کړی دی چې قرآن هم تحریف شوی وښايي. او کله چې د قرآن په

سلامتی کې شک راشي نو اسلام به د دوي له دينونو کومه ځانګړتیا ونه لري... خدای پاک فرمايي:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّاراً حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم﴾[۱]

ډير اهلی کتاب دا خوښوي چې تاسو له ايمان راوړو وروسته کفر ته ستانه کړي، ځکه چې تاسو سره حسد لري.

۱. بقره: (۲)، ۱۰۹.

شپږم څپرکی:
د تحریف د روایتونو په وړاندې دریځ

لومړی) هغه دریځ چې د تحریف د روایتونو په وړاندې د اهل سنتو په کتابونو کې راغلی دی

دلته د اهل سنتو له کتابونو ځینې روایتونه راوړو او هغه څه چې د دې روایتونو په تاویل کې راغلي دي او هغه څه چې د دې به بطلان کې راغلی دي دلته بیانوو، او نور روایتونه هم دې بیلګې سره مقایسه کوو.

لومړی قسم) هغه روایتونه چې یو سورت یا ځینې آیتونه یې ذکر کړي دي او دا ګمان یې کړی دی چې دا په قرآن کې موجود وو او ترې حذف شوي دي یا ځینو دا ګمان کړی دی چې تلاوت یې نسخ شوي دي یا مارغه هغه خوړلي دي:

الف) د احزاب سورت د بقرې سورت هومره دی.

۱. له عایشه روایت شوی دی: سوره احزاب د خدای د رسول په زمانه کې دوه سوه آیتونه و خو مونږ د دې آیتونو چې کوم اوس موجود دي پیدا نه کړل.[۱] او په محاضرات الراغب کې راغلي دي: سل آیتونه.[۲]

---

۱. الاتقان: ټوک ۳، مخ ۸۲؛ تفسیر قرطبی: ټوک ۱٤، مخ ۱۱۳؛ مناهل العرفان: ټوک ۱، مخ ۲۷۳؛ الدرّ المنثور: ټوک ٦، مخ ٥٦۰.
۲. محاضرات الراغب: ټوک ۲، مخ ٤، مخ ٤۳٤.

۲. له عمر، اُبي بن کعب او عکرمه مولي ابن عباس روایت شوی دی:

سوره احزاب د بقرې سورت هومره یا له دې هم اوږد و او د رجم آیت په هغې کې و.[۱]

ابن صلاح وایی چې له موجودو آیتونو زیات چې کوم دوي یادوي هغه یې تفسیر و. او سیوطي او ابن حرم وایي د هغو آیتونو تلاوت نسخ شوی و. او څوک چې په دې روایتونو کې فکر وکړي نو ګوري چې د احزاب سوره د اندازې په هکله په همدې روایتونو کې په خپلو کې ډیر اختلاف دی. او دا خبره یې په صحیح نه شونې او بطلان دلالت کوي. او هغه د رجم آیت چې په دویم روایت کې ورته اشاره شوې ده، د دې روایتونو په څلورم قسم کې ورته اشاره کوو.

ب) لو کان لابن آدم و ادیان...

له ابوموسی روایت شوی دی چې هغه د مصر قاریانو ته وویل:

مونږ به یو سورت تلاوت کاوه چې د هغې اندازه او د لحن سخت والې به مو برائت سورت ته ورته ګڼله او اوس مې هغه هېر شوی دی خو یوازې

۱. الاتقان: ټوک ۳، مخ ۸۲؛ مسند احمد: ټوک ۵، مخ ۱۳۲؛ المستدرک: ټوک ٤: ص۳۵۹؛ السنن الکبری: ټوک ۸، مخ ۲۱۱؛ تفسیر قرطبی: ټوک ١٤، مخ ۱۱۳؛ الکشاف: ټوک ۳، مخ ۵۱۸؛ مناهل العرفان: ټوک ۲، مخ ۱۱۱؛ الدر المنثور: ټوک ٦، مخ ۵۵۹.

دا مې ترې یاد دی: لو کان لابن آدم و ادیان من مال لابتغي وادیاً ثالثاً و لایملأ جوف ابن آدم الا التراب.[1]

که بنیادم لپاره د مال نه ډکې دوه وادې وې، نو دا هیله به یې کوله چې دریمه وادي یې هم لرلې او بنیادم حریصې سترګې به له خاورو بل څه نه شي ډکولی.

ابن صلاح، دا خبره حدیث ګڼي او وایي: دا خبره د خدای د رسول صلی الله علیه و آله په حدیثونو کې راغلې ده او داسې نه ده چې هغه د خدای کلام وګڼو. هغه حدیث چې له عباس بن سهل روایت شوی دی، دا مطلب تاییدوي. هغه وایي: له ابن زبیره مې واریدل چې په منبر یې وویل: لَو أنّ ابن آدم اُعطي وادیان.... که بنیادم ته دوه دشتې ورکړې شي.... .

زبیدي دا حدیث څلور څلویښتم متواتر حدیث ګڼلی دی او ویلي یې دي: له اصحابو پینځلسو کاسنو دا حدیث نقل کړی دی.[2]

احمد په المسند کې له ابی واقد لیثی نقل کړی دی او ویلي یې دي چې دا حدیث قدسي دی.[3]

خو د ابوموسی دا دعوا چې مونږ به یو سورت تلاوت کاوه چې د هغې اندازه او د لحن سخت والې به مو برائت سورت ته ورته ګڼله... که داسې

---

۱. صحیح مسلم: ټوک ۲، مخ ۷۲۶، ح ۱۰۵۰.
۲. مقدمتان فی علوم القرآن: مخ ۸۵ ـ ۸۸.
۳. مسند احمد: ټوک ۵، مخ ۲۱۹.

وې نو نور به تې هم خبر وو او د خدای رسول او د وحي ليکوالانو به هغه ليکلې وې او حافظان او قاريان به له هغې نه غافليدل.

ج) د خلع او حفد سورتونه

په روايت کې راغلي دي چې د خلع او حقد سورتونه د ابن عباس، أبي بن کعب او ابن مسعود په مصحفونو کې وو او عمر بن خطاب به د لمانځه په قنوت کې هغه لوستل او ابوموسی اشعري به هم هغه تلاوتول... او هغه دوه دا دي:

۱. اللهم إنّا نستعينك و نستغفرك و نثني عليك و لا نكفرك و نخلع و نترک من يفجرک.

۲. اللهم إيَّاک نعبد و لک نصلّي و نسجد و إليک نسعی و نحفد، نرجو رحمتک و نخشی عذابک، إنَّ عذابک بالکافرين ملحق.[1]

زرقاني، باقلاني او جزيري او نورو دا دواړه دعا ګڼلي دي او د انتصار ليکوال وايي:

کوم قنوت چې روايت شوی دی که څه هم ابن بن کعب هغه په خپل مصحف کی ليکلی دی، خو په دې څه دليل نشته چې هغه د قرآن برخه وه. بلکڅ دا د دعا يوه برخه ده او که چرې قرآن وې نو مونږ ته به نقل شوی و او د صحيح شونې علم به يې رارسيدلی و.

---

۱. مناهل العرفان: ټوک ۱، مخ ۲۵۷؛ روح المعاني: ټوک ۱، مخ ۲۵.

تر دې چې ليکي:

دا خبره د هغه د هغه په خپله نقل سره صحيح نه ده بلکې روايت دی چې هغه دا په خپل مصحف کې ليکلی و، په داسې حال کې چې هغه ځينې مطلبونه او تاويلونه له دې دعا په خپل مصحف کې راوړي دي او دا دعوا نه کي چې دا قرآن دی.[1]

له دې پرته دا دعا الدر المنثور، الاتقان، السنن الکبري، المصنف او نورو سرچينو کې په ډېرو روايتونو کې له ابن ضرس، بيهقي و محمد بن نصر نقل شوې ده او هغوي دا دعوا نه کوي چې دا قرآن دی.[2]

د) د رجم آيت

په بيلا بيلو لارو نقل شوي دي چې عمر بن خطاب ويلي دي

اياکم ان تهلکوا عن آية الرجم...؛ خيال کوئ چې د رجم د آيت له امله هلاک نه شئ.

قسم په هغه خدای چې ځان مې د هغه په لاس کې دی، که خلکو دا نه ويلې چې عمر په قرآن يو څه ورزيات کړي نو هرو مرو به مې دا په قرآن کې ليکه:

۱. همان: ټوک ۱، مخ ۲٦٤.

۲. السنن الکبری: ټوک ۲، مخ ۲۱۰، المصنف: ټوک ۳، مخ ۲۱۲.

الشيخ و الشيخوخة اذا زنيا...؛ که بوډا او بوډۍ زنا وکړي، نو هغه رجم کړئ، دا د خدای له لوري عذاب دی او هغه حکیم او ماتې نه خوړونکې خدای دی، او بیشکه مونږ به دا آیت تلاوتوه.[1]

ابن شاته نقل کړي دي: په المصاحف کې له لیث بن سعده راغلي دي:

عمر بن خطاب د رجم آیت زید بن ثابت ته راوړ، خو زید ترې هغه قبول نه کړ او ویې نه لیکه، ځکه چې خبر واحد و او د ځان لپاره یې کوم شاهد هم نه درلود.[2]

ابن حزم په المحلی کې د رجم آیت په دې طریقې کړی چې حکم یې باقی او لفظ یې نسخ شوی دی.

خو دا طریقه یې باطله ده، ځکه چې که لفظ یې منسوخ شوې وې، نو عمر به هغه لفظ نه راوړه چې په مصحف کې ولیکلې شي. بان ظفر په الینبوع کې د تلاوت د نسخ انکار کړی دی او وایی: د خبر واحده په وسیله قرآن شونه نه ثابتیږي.[3]

ابو جعفر نحاس وایی چې دا سنت دی: د حدیث سند صحیح دی خو د هغې حکم د قرآن هغه حکم نه دی چې یوې ډلې په متواتره توګه نقل کوې وي خو له ثابت شوی سنته یې ګڼلې شو. او کله کله انسان وایي: مو

۱. المستدرک: ټوک ٤، مخ ۳۵۹ ـ ۳٦۰؛ مسند احمد: ټوک ۱، مخ ۲۳، ۲۹، ۳٦، ٤۰ و ۵۰؛ طبقات ابن سعد: ټوک ۳، مخ ۳۳٤؛ سنن الدارمی: ټوک ۲، مخ ۱۷۹.
۲. الاتقان: ټوک ۳، مخ ۲۰٦.
۳. البرهان، زرکشی: ټوک ۲، مخ ٤۳.

به داسې لوسته خو هغه قرآن نه و. په دې خبرې دليل دا دی چې هغه وايی:

چې له دې نه ويريدم چې خلكو دا نه ويلې چې عمر په قرآن يو څه ورزيات كړي نو هرو مرو به مې دا په قرآن كې ورزياتوه.[1]

هـ) د جهاد آيت

روايت شوی دی چې عمر له عبدالرحمن بن عوف وپوښتل:

آيا په هغه څه كې چې نازل شوي دي دا آيت نه مومې: (جاهدوا كما جاهدتم أوّل مرّة؟) مونږ خو په كې دا ونه مونده. عبدالرحمن ويل: دا له هغه آيتونو دی چې له قرآنه پاتې شوی دی.[2]

بايد ووايو: ايا په روايت كې يې داسې نه دي ويلي چې په دې شرط به يو آيت په قرآن كې ليكلی شو چې له اصحابو دوو كسانو ورباندې ګواهی وركړې وې چې دا له هغو آيتونو دی چې په رسول الله صلی الله عليه و آله نازل شوی دی نو په داسې حالت كې يې بيا څه منعه لرله چې عمر او عبدالرحمن بن عوف ورباندې ګواهی وركړي چې دا د قرآن له آيتونو دی چې په مصحف كې وليكلی شي؟ او همدا دليل دی چې دا حديث جعلی دی ګڼي څه رنګ ممكنه وه چې دا آيت د حافظانو، قاريانو، او د

۱. الناسخ و المنسوخ: مخ ۸.
۲. الاتقان: ټوک ۳، مخ ۸٤؛ كنزالعمال: ټوک ۲، حديث ٤٧٤۱.

وحي د کاتبانو له سترګو پټ پاتې وي او يوازې عمر او عبدالرحمن بن عوف دا اوريدلی وي؟!

و) غټ سړي ته لس ځلې شودې ورکولو آيت

له عايشې بي‌بي روايت شوی دی:

د رجم او د غټ سړي د رضاع آيت نازل شو او په هغه مخ چې زما د بسترې لاندې و وليکلې شو. بيا د خدای رسول صلی الله عليه و آله وفات شو، مونږ د هغه په کفن دفن لګيا شو يوه چرګه راغله او هغه يې وخوړ.[1]

د دې آيت له ظاهره دا راوځي چې داسې ښکاري لکه بې له بی بی عايشې بل چا قرآن نه ليکه او حفظ کاوه او دا يوه ډيره عجيبه او لرې خبره ده. او بايد پوښتنه وشي چې ټول اصحاب، حافظان او د وحي ليکلوالان چرته وو؟ سرخسي وايي:

د عايشې بي‌بي دا روايت صحيح نه دی که څه هم د عايشې بی بی ليکل يوې چرګې خوړلي وي خو قرآن د حافظانو په سينو کې حفظ و او هغوی ته کومه ستونزه نه وه راپيښه چې دا آيت يې په نورو صحيفو کې هم ونه ليکه. نو دې ته په پام دا حديث جعلي دی او هيڅ کوم بنسټ نه لري.[2]

---

۱. مسند احمد: ټوک ٦، مخ ٢٦٩؛ المحلّی: ټوک ١١، مخ ٢٣٥؛ سنن ابن ماجه: ټوک ١، مخ ٦٢٥؛ الجامع لاحکام القرآن: ټوک ١٤، مخ ١١٣.
۲. اصول سرخسی: ټوک ۲، مخ ۷۹.

د رجم د آیت په هکله هم وویل شول چې هغه مونږ د قرآن په توګه نه شو ګڼلی؛ ځکه چې خبر واحد دی او د رجم حکم د پیغبر له ثابتو سنتونو و.

او دا حکم چې له لس ځله شودې ورکولو رضاعت راځي، له هغه حکمونو دی چې یوازې عایشې بي‌بي نقل کړی دی او د پیغمبر نورو بیبیانو هغې سره مخالفت کړی دی او د پیغمبر یوې بي بي هم د هغې دا دعوا نه ده قبوله کړې. همدارنګ ابن مسعود دا مطلب له ابوموسی اشعري انکار کوي او وایی:

رضاعت هغه وخت راځي چې شودې ځښل د خوښې او وینې جوړېدو سبب وګرځي له دې وروسته چې ابن مسعود ورسره مخالفت وکړ ابوموسی هم له دې خبرې لاس واخست.[1]

ټول اصحاب او د وحي لیکوالان او حافظان او د قرآن راغونډوونکي دا حکم نه مني او یوازې بي بي عایشه دا وایي چې لسو ځلو شودې ورکولو سره رضاعت ترلاسه کیږي.

که دا مطلب صحیح هم وي نو دا یو روایت و چې بي‌بي عایشې له پیغمبره اوریدلې و او دا ګمان یې کاوه چې دا د قرآن آیت دی او لیکلې یې دی لکه څنګه چې له برا بن عازب روایت شوی دی:

---

۱. جامع بیان العلم: ټوک ۲، مخ ۱۰۵.

د خدای رسول وفرمایل: بیشکه چې خدای او ملائکې پر هغه چا درود وايي چې په لومړي صف کې وي.[۱]

او له عایشې بي‌بي روایت شوی دی: د خدای رسول صلی الله علیه و آله وفرمایل: بیشکه چې خدای او رسول پر هغه چا درود وایی چې لومړي صفونه وتړي.[۲]

او کیدې شی دا خبره د مصحف په یو حاشیه کې لیکې شوي وي او دا ګمان شوې دی چې دا قرآن دی، ځکه چې ځینې لیکوالانو به هغه مطلبونه چې د هغوي په نظر کې مهم وو د مصحف په حاشیه کې لیکل.

او اخر دا چې که یو کس دا ذکر شوي خبرې وګوي، نو ورته ځرګندیږي چې د عربي قاعدو او د قرآن اسلوبو سره او بلاغت سره سمونه نه خوري او همدا خبره په دې دلالت کړي چې دا خبرې د قرآن نه دي او د قرآن په شان تازه والې، ښوروالې او ښکلا نه لري، بلکې د هغې د سپک والي او بې قاعدې شونې په هکله خلک نیوکه کوي. او دا به څه رنګ د قرآن خبرې وي چې د پیغمبر تل پاتې معجزه ده، شیخ بلاغي د خپل تفسیر آلاء الرحمن په سریزې کې په تفصیل سره خبرې کړي دي او د لا زیاتې خبرتیا لپاره باید هلته رجوع وکړو. څوک چې دا دعوې وګوري نو ورته ځرګندیږي چې ځینې د پیغمبر(ص) له حدیثونو اخستې شووي ځینې له سنته او ځینې حکمونه وو او خلکو دا

۱. المصنّف: ټوک ۲، مخ ٤٨٤.
۲. المستدرک: ټوک ۱، مخ ۲۱٤.

ګمان کړی چې قرآن دی، لکه څه رنګ چې ځینې روایت کړی دی: الوَلَدُ للفراش و للعاهر الحجر؛ ماشوم په واده پسې ځي او د زناکار لپاره سنګسار دی، چې دا هم د قرآن آیت دی په داسې حال کې چې شک نشته چې دا حدیث دی. له دې پرته دغه آیتونه چې دعوا یې کیږي چې له قرآنه دي په بیلا بیلو الفاظو سره راغلي دي او که چرې وې نو یو رنګ الفاظ به یې لرل.

د نسخ قسمونه او تلات د نسخ څه رنګوالی

نسخ په قرآن کریم کې په درې قسمه دی:

۱. د حکم نسخ، بې له تلاوته: قرآن کریم د دې قسم په هکله خبرې کړي دي او دا قسم د عالمانو او مفسرانو تر مینځ مشهور دی او دا خبره عقل سره سمه او د قبلیدو وړ ده، ځکه چې د قرآن حکمونه یو ځل نه دي نازل شوی، بلکې ورو ورو تدریجا نازل شوي دي چې خلک هغه سره عادت شي او عقل هغه ومني نو ورو ورو لومړي حکمونه له مینځه تلي او د هغې الفاظ او ټکي د قرآن د ترتیب او تشریعی په غرض چې خدای وربانديې ښه پوهیږي باقی پاتې دي.

۲. د تلاوت نسخ، بې له حکمه: د دې قسم لپاره د رجم د آیت مثال راوړې شوی دی چې ویلي یې دي: دا آیت په قرآن کې و خو الفاظ یې نسخ شوي او حکم یې باقي پاتی دی!

۳. د حکم او تلاوت دواړو نسخ: د دې لپاره یې د رضاع آیت د مثال په توګه راوړی دی.

په تیرو بحثونو کې وویل شول چې ځینو هغه روایتونه چې د قرآن په کمی یې دلالت کاوه، په طریقې حل کړي دي چې هغه داسې آیتونه وو چې تلاوت یې نسخ شوی دی او حکم یې باقي پاتې دی یا تلاوت او حکم دواړه یې نسخ شوي دي. دوي له دې سببه دا قول راوړی دی چې له یوې خوا د قرآن له تحریفه ځان وساتي چې ډیرې بدې پایلې لري او له بلې خوا وربانديې دا نیوکه رانه شي چې په صحیحینو کې جعل شوی او دروغ حدیثونه دي او روایانو باندې یې کومه نیوکه ونه شي! او په دې کې څه شک نشته چې د نسخ دوه اخرني قسمونه بالکل تحریف سره سم دي او لاندینیو دلیلونو سره باطل دي:

الف) د عقل له مخې دا خبره محال ده چې لفظ نسخ شي خو حکم نسخ نه شي، ځکه چې په حکم باندې د دلالت لپاره باید لفظ وي ګني نو کوم څیز په حکم دلالت کړي؟ نو حکم لفظ پسې راځي او امکان نه لري چې اصل نسخ شي او فرع باقي پاتې شي.

ب) نسخ یو حکم دی او حکم لپاره ضروري ده چې له حدیث یا قرآنه (نص سره) وي او دا دواړه له یو بله نه جلا کیږي او داسې دلیل مونږ سره نشته چې تیر شوي آیتونه یې نسخ کړي ښودلی وي، ځکه د هغوي په هکله د کوم نسخ نه دی نقل شوی او د پیغمبر(ص) په حدیث کې نه دي راغلي چې دغه آیتونه نسخ شوي دي، په داسې حال کې چې ضروري وه چې هغه حضرت صلی الله علیه و آله خپل امت ته اطلاع ورکړي چې فلانکې مطلب نسخ شوی دی، لکه څه رنګ چې په هغه حضرت صلی الله علیه و آله واجب دي چې د خدای وحي خلکو ته ورسوي. او له دې سببه چې دا کار نه دی شوی نو د نسخ دعوا باطله ده.

ج) هغه حدیثونه چې د تلاوت د نسخ دعوا کوي، خبر واحد دي او په هغوي باندط هیڅ دلیل او برهان نشته، ځکه چې ټول عالمان په دې خبره یوه خله دي چې د خدای په کتاب کې خبر واحد سره نسخ نه شي کیدی[1] او قطان د دې خبرې نسبت جمهور ته ورکړی دی [2] او رحمت الله هندي د دې د علت په بیان کې وایی:

که خبر واحد د عمل غوښته ولري او په قطعي دلیلونو کې په هغې کوم دلیل نه وي، نو واجبه ده چې هغه رد کړو.[3]

بلکې شافعي او د هغه اصحابو او ډیرو هغه کسانو چې د آیتونو او روایتونو ظاهر سره تمسک کوي، ویلي دي: په یقین سره چې د متواتر سنت سره د قرآن نسخ منعه شوی دی. احمد ابن حنبل په یوه روایت کې چې له هغه نقل شوی دی د دې خبرې څرګندونه کوي، بلکې تر دې چې هغه کسان چې په متواتر سنت سره نسخ جایز ګڼي هغوي هم د نسخ منکر دي. [4]

نو دې ته په پام د تلاوت د نسخ دعوا چې حکم یې باقي پاتې وي یا یې حکم هم نسخ شوی وي صحیح نه ده، که څه هم متواتر حدیثونو سره

۱. الموافقات: شاطبی، ټوک ۳، مخ ۱۰٦.
۲. مباحث فی علوم القرآن: مخ ۲۳۷.
۳. اظهار الحق: ټوک ۲، مخ ۹۰.
٤. الأحکام: الآمدی: ټوک ۳، مخ ۱۳۹؛ اصول سرخسی: ټوک ۲، مخ ٦۷.

نسخ شوی وي، بیا لا پاتې هغه حدیثونه چې خبر واحد او د سند او دلالت له مخې ضعیف روایت سره.

د) ځینې معتزله او د شیعو ټول عالمان د اخرنی دوه قسمو منکر دي او دا دوه تحریف سره سم ګڼې. همدارنګ د اهل سنتو تیر او نزدې محققان هم د دو قسمونو انکار کوي. قاضي ابوبکر په الانتصار کې له ځینې کسانو نقوي چې د نسخ د دویم قسم انکار یې کړی.[1] او ابن ظفر هم په کتاب الینبوع کې انکار کړی[2] او له ابي مسلمه نقل شوي دي: د تلاوت نسخ شرعا منعه شوی دی.[3]

د تلاوت د نسخ بطلان

په دې برخه کې د اهل سنتو د ځینې عالمانو د تلاوت دنسخ قول ته اشاره کوو:

۱. خضري وايي:

زه نه پوهیږم چې خدای څه رنګ یو آیت د حکم د بیانولو لپاره نازل کړ، بیا یې آیت لرې کړ او حکم یې باقي پاتی دی؟! دا په داسې حال کې دي چې قرآن، له دې آیته هم د اعجاز غرض او هم د حکم غرض په نظر کې نیولی و. نو په دې حالت کې به کوم یو داسې مصلحت وې

۱. البرهان فی علوم القرآن: ټوک ۲، مخ ٤٧.
۲. همان: ټوک ۲، مخ ٤٣.
۳. مناهل العرفان: ټوک ۲، مخ ۱۱۲.

چې حکم یې پرېښې وي او آیت یې حذف کړی وي؟ دا څیز د پوهیدو وړ نه دی او د دې قوم د قبلولو لپاره هیڅ دلیل نشته.[1]

۲. ډاکټر صبحي صالح لیکي:

د دویم او دریم قسم دعوا ډېره عجیبه ده چې د دوي په ګمان معین آیتونه نسخ شوي دي او نسخ یا حکم سره ده او یا بې له حکمه دی. دا تقسم هغه وخت صحیح دی چې د هر یو قسم لپاره کافی مقدار کې دلیلونه او ګواهۍ ولرو چې له هغو یوه قاعده راوباسل ممکن وي، په داسې حال کې چې د نسخ منونکي، بې له یو یا دوه ځایونو دلیل نه لري!! او هغه ټول څه چې یې نقل کړي دي د خبر واحد په وسیله دي او دا جایزه نه ده چې قرآن چې کوم قطعی السند(یقیني) دی یو خبر واحد سره چې سند کې یې هم شک دی نسخ شي.[2]

۳. داکټر مصطفي زید لیکي:

په دې طریقې چې د یو آیت تلاوت منسوخ شوی وي او حکم یې باقي پاتې وي یو داسې فکر دی چې یو ځاي کې هم نه دی ترسره شوی، له همدې سببه دا پرېږدو ځکه چې یوه غیر عقلي خبره ده.[3]

---

۱. التحقیق فی نفی التحریف: مخ ۲۷۹؛ صیانه القرآن من التحریف: مخ ۳۰.
۲. مباحثُ فی علوم القرآن: مخ ۲٦٥.
۳. فتح المنان: مخ ۲۲۹.

٤. عبدالرحمن جزيري ليکي:

هغه روايتونه چې په هغې کې «من کتاب الله» ټکې راغلی او دا دعوا شوې ده چې دا ټکي په قرآن کې وو او د پيغمبر(ص) په زمانه کې حذف شوي دي، نو عالمان ټول په يوه خله دي چې دا ځايونه چې دعوا يې کيږي ورته قرآن نه شي ويلې کيدی او د قرآن حکمونه ورباندې نه جاری کيږي که د دې حديثونو تاويل ممکن وي او دا له قرآنه خارجولی شي، نو د حديث ورته ويلی شو او که تاويل يې ممکن نه وي نو زما په عقيده، په شرعي حکم باندې د دلالت وړتيا نه لري. نو ښه لاره دا ده چې له داسې روايتونو لاس واخستی شي.[1]

٥. ابن خطيب ليکي:

ځينې دا دعوا کوي چې د ځينې آيتونو تلاوت نسخ شوی او حکم يې باقی پاتې دی. دا داسې دعوا ده چې عاقل انسان يې نه قبلوي، ځکه چې دا پوښتنه کوي: د تلاوت د نسخ او د حکم د باقي پاتی کيدو سبب څه دی؟ د يو داسې قانون واجبول چې الفاظ يې نه وي او پيروي او عمل ورباندې واجب وي په دې باندې کوم شرعی يا عقلي دليل دلالت کړي؟ هغوی د خپلې دعوې د ثابتولو لپاره يو مثال راوړي، په داسې حال کې چې خدای پوهيږي چې دغه ټکي له قرآنه نه دي ځکه که دا ټکي قرآن

---

١. الفقه علی المذاهب الاربعه: ټوک ٤، مخ ٢٦٠.

وې، نو اصحاب به ترې غافل نه پاتې کېدل او مشرانو نیکانو به په خپلو مصحفونو کې لیکلي وو.[1]

دویم قسم) هغه روایتونه چې په لحن (نحوي غلطۍ) او بدلون دلالت کوي.

۱. له عثمنه نقل شوي دي:

په دې مصحف کې په حرکتونو کې ځینې بدلون راغلی دی چې عرب یې د خپلې ژبې په مناسبت صحیح کوي. ویلي شوي دي: ولې هغه نه صحیح کوي؟ ویې ویل: هغه پرېږدئ، ځکه چې نه ورسره یو حرام حلالوي او نه ورسره حلال حراموي.[2]

ابن اشته، دغه اشاره شوی لحن چې حدیث کې راغلی په دې معنې صحیح نه ګڼي، بلکې له ټولو ښه لاره دا ده چې د روایت دروغ وګڼو او انکار یې وکړو او پرېږ یې دوو. لکه څنګه چې داني، رازي، نیشابوري، ابن انباري، آلوسي، سخاوي، خازن، باقلاني، او نورو دا کار کړی دی.[3] هغوي د دې خبرې څرګندونه کړې ده چې د دې روایتونو سره هیڅ نه ثابتیږي، ځکه چې د دې سند ضعیف دی او په کې شک، د سند پرېکېدل

۱. الفرقان: مخ ۱۵۷.

۲. الاتقان: ټوک ۲، مخ ۳۲۰ ـ ۳۲۱.

۳. تاریخ القرآن، الکردی: مخ ٦٥؛ التفسیر الکبیر: ټوک ۱۱، مخ ۱۰۵؛ تفسیر نیشابوری: ټوک ٦، مخ ۲۳، د تفسیر طبری په حاشیه کې چاپ شوی؛ تفسیر خازن: ټوک ۱، مخ ٤۲۲.

او ګډوډیدل شته دي. له بلې خوا قرآن په متواتره توګه د خدای له رسوله نقل شوی دی او د لحن ثابتول په هغې کې امکان نه لري. له دې پرته کوم څه چې د خلکو په لاس کې دي د ټولو مسلمانانو په اجماع سره عین د خدای کلام دی او دا جایزه نه ده چې د خدای په کلام کې لحن یا غلطي راشي. ټول اصحاب او د امت ټول عالمان، په دې یوه خله دي چې د قرآن ټول الفاظ صحیح دی او په کې هیڅ خطا او غلطي نه ده راغلی. همدارنګ یې د دې روایت انکار کړی دی او دلیل یې راوړ دی: عثمان د خلکو مشر دی نو څه رنګ ممکنه وه چې په قرآن کې یو لحن وګوي او همداسې یې پریږدي چې عرب یې د خپلې ژبې په مطابق صحیح کړي یاخبره وروسته ته پریږدي چې نور خلك یې صحیح کړي؟ که هغه اصحاب چې د قرآن د لیکلو او راغونډولو دنده یې پر غاړه وه هغوي یې صحیح نه کړي نو وروسته خلك به یې څه صحیح کړي؟ له دې پرته عثمان خو یو مصحف نه و لیکلی بلکې څو مصحفونه یې لیکلي وو او دغو ټولو مصحفونو په خپلو کې فرق نه درلود، مګر د قرائت او تلاوت په ځینې ځایونو کې نه په رسم الخط کې. او دې اختلافاتو ته لحن نه وایي.[1]

هغه څه چې په دې هکله زمونږ شك او تردید نور هم زیاتوي هغه دا دی چې دا روایت له عکرمه نقل شوی دی. هغه د ګمراهانو مشر او خوارجو سره په یوه عقیدې و. او په دروغ ویلو او تهمت لګولو کې خلك د هغه مثال ورکوي او لویان لکه ابن عمر، مجاهد، عطا، ابن سیرین، مالك بن

۱. روح المعانی: ټوک ٦، مخ ١٣.

أنس، شافعي، سعيد بن مسيب او يحيي بن سعيد هغه دروغجن ګڼي او د باور وړ يې نه ګڼي مسلم ترې ډډه کړی او مالك د هغه روايتونه حرام ګڼلي دي![1]

۲. له ابن عباسه روايت شوی دی چې د خدای پاک دا قول:

﴿حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا﴾[2]

حتی تستأذنوا و او ليکوال په غلطي سره تستأنسوا ليکلی دی.[3] او له استئناس يې مطلب اعلان کول دي؛ يعنی تر دې چې کوم کس چې په کور کې دی هغه ته اعلان وکړې.

د دې روايت په دروغه ابن عباس ته نسبت ورکړې شوی دی او صحيح نه دی؛ ځکه چې په اسلامی مصحفونو کې د تستأنسوا ټکې نه دی راغلی او د خدای د رسول صلی الله عليه و آله له وخته تر اوسه په دې باندې اجماع ده. نو په داسې حال کې دې روايت ته پام لرنه نه کيږي.

---

۱. وفيات الاعيان: ټوک ۱، مخ ۳۱۹؛ ميزان الاعتدال: ټوک ۳، مخ ۹۳؛ المغنی فی الضعفاء: ټوک ۲، مخ ۸٤؛ الضعفاء الکبير: ټوک ۳، مخ ۳۷۳؛ طبقات ابن سعد: ټوک ۵، ص۲۸۷؛ تهذيب الکمال: ټوک ۷، مخ ۲٦۳.

۲. الاتقان: ټوک ۲، مخ ۳۲۷؛ لباب التأويل: ټوک ۳، مخ ۳۲٤؛ فتح الباری: ټوک ۱۱، مخ ۷.

۳. التفسير الکبير: ټوک ۲۳، مخ ۱۹٦.

فخر رازي ليکي:

پوه شئ چې له ابن عباسه دا روايت په شک کې دی، ځکه چې په قرآن باندې دروغ او يا کمې ثابتوي کوم قرآن چې تواتر سره راغلی دی، نو به خبر واحد يې نه شو له منځه وړلی! او که دا دروازه خلاصه شي، نو په ټول قرآن کې به شک پيدا شي او دا خبره غلطه ده.[1]

ابوحيان ليکي: څوک چې له ابن عباس دا روايت کړي چې

﴿حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا﴾[2]

حتی تستأذنوا و او ليکوال په غلطي سره تستأنسوا ليکلی دی، نو داسې کس کافر او ملحد دی او ابن عباس له داسې تهمته پاک دی.[3]

۳. عروة بن زبير روايت کړی دی:

له عايشې بی بی د خدای پاک د دې قول په هکله:

﴿لَّكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾[4]

مې پوښتنه وکړه او بيا مې د: المقيمين، او په سوره مائده کې د ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُواْ وَالَّذِينَ هَادُواْ وَالصَّابِئُونَ﴾[1] او د ﴿إِنْ هَذَانِ لَسَاحِرَانِ﴾ په هکله پوښتنه

---

۱. البحر المحيط: ټوک ٦، مخ ٤٤٥.

۲. الاتقان: ټوک ۲، مخ ۳۲۷؛ لباب التأويل: ټوک ۳، مخ ۳۲٤؛ فتح البارى: ټوک ۱۱، مخ ۷.

۳. نساء: (٤)، ١٦٢.

٤. مائده: (٥)، ٦٩.

وکړه نو هغې ځواب راکړ: ای زما وراره! دا غلطۍ د کاتبانو په سبب دي هغوي په ليکلو کې غلطي کړې ده.[2]

او د خدای دا قول: المقيمين، په المقيمون عطف شوی دی لکه څه رنګ چې د حسن او مالك بن دينار په قرائت کې راغلی دی خو کوم څه چې د اُبي او جمهور په مصحف او قرائت کې راغلي دي هغه: المقيمين دی.

سيبويه ويلي دي:

د مدح پر بنا ورته نصب ورکړی شوی دی. يعنی دا اراده کوو چې مقيمينو ته، او د خپلې خبرې د ثابتولو لپاره يې د عربو د کلام ګواهی او دليلونه هم راوړي دي.[3]

آلوسي ويلي دي:

د هغه کسان دعوې ته، چې دا يې په قرآن کې لحن ګڼلی دی، او صحيح قرائت يې (المقيمون) ګڼي، پاملرنه نه کيږي ځکه چې په دې کې کوم شك نشته چې دا نظم په متواتره توګه نقل شوی دی او هيڅ حالت کې جايزه نه ده چې ووايو لحن ترسره شوی دی.[4]

---

١. طه: (٢٠)، ٦٣.
٢. الاتقان: ټوک ٢، مخ ٣٢٠.
٣. الکتاب: ټوك ١، مخ ٢٨٨ ـ ٢٩١.
٤. روح المعانی: ټوك ٦، مخ ١٣.

او خدای دا قول: والصابئون، دا د رفع په حالت کې دی او د إنَّ د اسم په محل عطف شوی دی. فرّا وايي: دا کار هغه وخت جايز دی کله چې يې اعراب ظاهر نه وي، لکه ضمير يا موصول وي. لکه دا شعر:

فمن يک أمسى بالمدينة رَحلَه   فإنّي و قيارٌ بها لغريب

په دې شعر کې قيار د إنّ د اسم پر محل عطف شوی او مرفوع دی.[1] کوفيان و بصرې والا، په دې کې رفع جايز نه ګڼي او د عربو د کلام دليلونه راوړي.

د المنار ليکلوال ليکي:

د اسلام ځنې دشمنانو دا جرأت کړی دی او دعوا يې کړې ده چې په قرآن کې لحن (نحوي غلطۍ) راغلي دي او د (صابئون) رفع يې له هغو غلطو ګڼلې ده. دا د هغوي د ناپوهۍ يا په زور ځان ناپوهه ګڼلو نښه ده، ځکه چې نحو له لغته راوځوي نه دا چې لغت له نحوې.[2]

او د خدای دا قول: إن هذان لساحران، د عامو مسلمانانو د قرائت پر بنياد د (إن) سپک لوستلو سره ادا شوی دی يعنې بې له شده او دې ته عربی کې مخففه من المثقله وايي او عمل نه کوي او هذان مرفوع دی.

---

۱. معانی القرآن: ټوک ۱، مخ ۳۱؛ مجمع البيان: ټوک ۳، مخ ۳٤٦؛ صيانه القرآن من التحريف: مخ ۱۸۳.
۲. تفسير المنار: ټوک ٦، مخ ٤٧٨.

زمخشري وايي:

إنْ هذانِ لساحرانِ، د دې قول په شان دی: إن زيدُ لمنطلقُ. دلته لام فارقه راغلی دی چې د ان نافيه او ان مخففه من المثقله تر مينځ فرق وښايي.[1] دې ته په پام آيت کې هيڅ نيوکه نشته چې ليکوالانو په کې کړې وي.

فخر رازي ليکي:

دې ته په پام چې د دې قرائت نقل لکه د ټول قرآن د نقل په شان متواتر او مشهور دی، نو که غلط يې ومنو، نو دا حکم بيا ټول قرآن ته شامليږي او په پايلې کې به ټول قرآن چې متواتر دې نيوکې سره مخامخ شي، او دا خبره باطله ده.[2]

دريم قسم) هغه روايتونه چې په زياتي دلالت کوي.

۱. له عبدالرحمن بن يزيد روايت شوی دی:

«عبدالله بن مسعود، معوذتين له خپل مصحفه حذفول او ويل به يې: دا دوه د قرآن برخه نه دي.»[3]

---

۱. الکشاف: ټوک ۳، مخ ۷۲.

۲. التفسير الکبير: ټوک ۲۲، مخ ۷۵.

۳. مسند احمد: ټوک ۵، مخ ۱۲۹؛ الآثار: ټوک ۱، مخ ۳۳؛ التفسير الکبير: ټوک ۱، مخ ۲۱۳؛ مناهل العرفان: ټوک ۱، مخ ۲٦۸؛ الفقه علی المذاهب الاربعه: ټوک ٤، ص۲۵۸؛ مجمع الزوائد: ټوک ۷، مخ ۱٤۹.

۲. روایت ششوی دی چې عبدالله بن مسعود او همدارنګ ابی بن کعب به د فاتحې سورت په خپل مصحف کې نه لیکه.[۱]

د تحریف په معنا کې وویل چې د زیاتي تحریف باطل دي ځکه چې امت وربانديې یوه خله دی، ځکه چې په متواتر کتاب کې د شک سبب کیږي هغه کتاب چې په ټکي ټکي او خبره خبره یې مونږ ته یقین دی. او ځوک چې د قرآن د یوڅیز هم انکار وکړي، له دینه وتی دی او کوم څه چې له ابن مسعود نقل شوي، هغه صحیح نه دي او د مسلمانانو د هغه اجماع مخالف دي چې د خدای د رسول صلی الله علیه و آله له وخته تر اوسه پورې یې لرو، ځکه چې د مسلمانانو په دې باندې اجماع ده چې معذتین او فاتحه د قرآن کریم برخه ده.

د مشهورو عالمانو نظر دا دی چې ابن مسعود ته د دې دوو روایتونو د نسبت ورکولو انکار کوي او وایی:

دا نقل باطل دی او په دروغه یې هغه ته نسبت ورکړی شوی دی.

لکه څه رنګ چې رازي، ابن حزم، نووي، قاضي ابوبکر باقلاني، ابن عبدالشکور، ابن مرتضی او نورو د دې څرګندونه کړې ده.[۱] او باقلاني ویلي دي: دا روایت، شاذ او جعلي دی.[۲]

---

۱. الجامع لاحکام القرآن: ټوک ۲۰، مخ ۲۵۱؛ الفهرست، ابن ندیم: مخ ۲۹؛ المحاضرات: ټوک ۲، مخ ٤، ح ٤۳٤؛ البحر الزّخار: مخ ۲٤۹.

د دې دوو روايتونو د چعلی ثابتولو لپاره يې دا استدلال کړی دی په هغه روايت سره چې د عاصم په روايت کې له زر بن حبيش له عبدالله بن سعوده روايت شوي دي چې په هغې کې فاتحه او معوذتان سورتونه راغلي وو. او که ابن مسعود دا سورتونه د قرآن برخه نه ګڼلی نو هغه به يې زر بن حبيش باندې قرائت نه کول او د هغه د قرائت د عالمانو له نظره صحيح نه ده.[3]

ويلي شوي دي: ابن مسعود، معوذتين له خپل مصحفه پاک کړي دي، ځکه چې د ليکلو يې منکر و، خو د قرآن شونې يې منکر نه و او تلاوت يې صحيح ګاڼه. يا دا چې هغه ليدلي وو چې پيغمبر(ص) حسن او حسين ته دا دواړه سورتونه د تعويذ په توګه اچوي، له همدې سببه يې ګمان کړی دی چې دا د قرآن برخه نه دي. او له دې وروسته چې ورته ثابته شوه چې دا دواړه د قرآن برخه دي او متواتر دي او ورباندې اجماع شوې

۱. التفسير الكبير: ټوک ۱، مخ ۲۱۳؛ فواتح الرحموت در حاشيه ی المستصفی: ټوک ۲، مخ ۹؛ الاتقان: ټوک ۱، مخ ۷۹؛ البحر الزّخار: ټوک ۲، مخ ۲٤۹؛ المحلّی: ټوک ۱، مخ ۱۳.

۲. اعجاز القرآن در حاشيه ی الاتقان: ټوک ۲، مخ ۱۹٤.

۳. البرهان، زرکشی: ټوک ۲، مخ ۱۲۸؛ شرح الشفاء، قاری: ټوک ۲، مخ ۳۱۵؛ فواتح الرحموت: ټوک ۲، مخ ۹؛ مناهل العرفان: ټوک ۱، مخ ۲٦۹؛ المحلّی: ټوک ۱، مخ ۱۳.

ده، نو له لومړیو کسانو و چې وربانديې یې ایمان راوړ او هغه دواړه یې زد بن جبیش ته قرائت کړل او عاصم هغه له زر اخستي دي.[1]

دویم) د شیعو په سرچینو کې د تحریف د روایتونو په مقابله کې دریځ

په دې برخه کې د تحریف هغو روایتونو ته اشاره کوو چې د شیعو په سرچینو کې راغلي دي یا یې ځینو دعوا کړې ده چې ځینې روایتونه یې د قرآن په کمي دلالت کوي.

دغه روایتونه چې تاویل شوی یا رد شوي دي په څو ډوله دي:

لومړۍ ډله) هغه روایتونه چې د تحریف ټکې په کې راغلی دی:

۱. په کافی کې د علی بن سوید په سند سره راغلي دي: امام رضا علیه السلام ته مې هغه وخت لیک ولیکه کله چې هغه حضرت په بند کې و چې هغه حضرت راته ځواب ولیکي په هغه کې داسې ځینې خبرې راغلي دي:

«أوتمنوا على كتاب الله، فحرّفوه و بدّلوه.»[2]

د خدای د کتاب امینان شول خو په هغې کې یې تحریف وکړ.

۲. ابن شهرآشوب په المناقبه امام حسینه علیه السلام یوه خطبه د عاشورا په ورځ نقل کړی چې په یوې برخې کې یې راغلي دي:

---

۱. شرح الشفاء: ټوک ۲، مخ ۳۱۵؛ مناهل العرفان: ټوک ۱، مخ ۲۶۹.
۲. الكافی: ټوک ۸، مخ ۱۲۵، ح ۹۵.

«إنّما أنتم من طواغيت الامَّة و شذاذ الاحزاب و نبذة الكتاب و نفثة الشيطان وعصبة الإثام و محرفـي الكتاب.»[1]

بیشکه تاسو هغه ډله يئ چې د امت طاغوت او د احزاب باقی پاتې کاسن او د کتاب لعنت کړي شوي او د شیطان او د طغیان ګرې ډلې لارویان او د قرآن له تحریف کوونکیو يئ.

روښانه ده چې دلته له تحریفه مطلب دا دی چې د قرآن معنې بل شان واخلې او له اصلي مقصده یې لرې کړې او باطل تاویلونه او فاسد توجیهونه ورته وکړې بې له کوم منلي شوي او روښانه حجت او برهانه، او د امام دا لیک چې سعد الخیر ته یې لیکلی په دې دلالت کوي چې له تحریف مطلب باطل تایلونه او د قرآن له معنو سره لوبې کوی دي. هغه حضرت علیه السلام لیکي:

و كان من نبذهم الكتاب أنْ اقاموا حروفه، و حرفوا حدوده فهم يروونه و لا يَرْعونَه... ؛

یو له هغه خیانتونو چې د خدای له کتاب سره یې کړي وو دا و چې ټکي به یط ساتل او تلاوتول به یې خو حدونه (معنې) به یې ورله تحریفول هغوی د خدای کتاب روایت کوي خو حکمونه یې نه مني.

دویمه ډله) هغه روایتونه چې وایی: ځینې آیتونه چې د امامانو نامې وې په کې او هغه حذف شوي دي:

---

١. بحارالانوار: ټوک ٤٥، مخ ٨.

۱. په کافی کې له امام باقر علیه السلام روایت شوی دی:

«نزل جبرئيل بهذه الآية علي محمد:

﴿وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا ـ في على ـ فَأْتُواْ بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ﴾» [۱-۲]

۲. په کافی کې له ابوبصيره له امام صادق علیه السلام روایت شوی دی چې دا آیت په اصل کې داسې نازل شوی و:

﴿وَمَن يُطِعِ اللّهَ وَرَسُولَهُ ـ في ولاية علي و الائمة من بعده ـ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [۳-٤]

۳. په کافي کې له جابره له امام باقر علیه السلام روایت شوی دی:

دا آیت په اصل کې داسې نازل شوی و:

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُواْ مَا يُوعَظُونَ بِهِ ـ في علي ـ لَكَانَ خَيْرًا﴾ [٥]

دا روایتونه له اعتباره په دې طریقې غورځیږي چې علامه مجلسی په مرآة العقول کې دا ضعیف او بې اعتباره ګڼلي دي او له دې وروسته چې

---

۱. بقره: (۲)، ۲۳.
۲. الکافی: ټوک ۱، مخ ٤۱۷، ح ۲٦.
۳. احزاب: (۳۳)، ۷۱.
٤. الکافی: ټوک ۱، مخ ٤۱٤، ح ۸.
٥. نساء: (٤)، ٦٦.

ملامحسن فیض کاشاني د دې روایتونو په صحیح نه شونې ټینګار کړی دی، نو ضرورت نشته چې د دې روایتونو د یو یو د سند پلټنه وشي.[۱]

مرحوم خوئي لیکي:

ځینې مطلبونه چې د هغې د قرآن شونې دعوا شوې ده، هغه په اصل کې د قرآن تفسیر دي او قرآن نه دي. نو دې ته په پام په کوم روایتونه چې دا وایی چې په قرآن کې د امامانو نامې وې نو هغه تفسیر دي نه قرآن او که داسې صحیح نه وي نو باید روایتونه پرېښودې شي ځکه چې د قرآن مخالف دي او د تحریف د نه منونکو روایتونو سره په ټکره دي.[۲]

او که ممکن نه وي چې تفسیر یې وګڼو نو بیا هم دا روایتونه د ابوبصیر هغه صحیح روایت سره چې په کافي کې یې روایت کوی په ټکره دي، هغه وایی:

له امام صادق علیه السلام مې د دې ایت په هکله:

﴿أَطِيعُواْ اللّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ﴾[۳]

پوښتنه وکړه نو په ځواب کې یې وفرمایل: «نُزِلَتْ في علي بن ابي طالب و الحسن و الحسين عليهم السلام. د علی حسن او حسین علیهم السلام.»

۱. الوافی: ټوک ۲، مخ ۳۷۳.
۲. البیان فی تفسیر القرآن: مخ ۲۳۰.
۳. نساء: (٤)، ٥٩.

په هکله نازل شوي دي: عرض مې وکړ د امام علی علیه السلام او د اهلبیتو نامې ولې په قرآن کې نه دي راغلې؟ ویې فرمایل:

«فقولوا لهم: إنّ رسول الله ؐ نزلت علیه الصلاة و لم یسمّ لهم ثلاثاً و لا اربعاً، حتی کان رسول الله ؐ هُوَ الّذي فسَّر لهم ذلک.»[1]

د هغوي په ځواب کې ووایه: لمونځ د خدای په رسول نازل شو خو د رکعتونو شمېر یې په قرآن کې نه دی راغلی او هغه حضرت(ص) د رکعتونو شمېر په خپله بیان کړ.

دا روایت په هغه ټولو روایتونو حاکم دی (یعنې هغې روایتونه دې روایت سره ختمیږي) او څرګندونه یې کوي.

له دې پرته کومو کسانو چې د ابوبکر له بیعته لاس واخست، نو دې خبرې سره یې دلیل رانه وړ چې د امام علی علیه السلام نامه په قرآن کې راغلې ده. په داسې حال کې که د علی علیه السلام نامه د پیغمبر نامې سره سم په قرآن کې راغلی وې، نو ضرور به یې ورسره دلیل راوړ، ځکه چې له ټولو ښه او رسوونکی دلیل و. نو دا دلیلونه چې مو راوړل په څرګنده دلالت کړي چې د امامانو نامه په قرآن کې نه ده راغلی.

همدارنګ لاندیني روایتونه هم دې ډلې روایتونو سره تړلي شي.

---

١. الکافی: ټوک ١، مخ ٢٨٦، ح ١.

۱. په کافی کې له اسبغ بن نباته روایت شوی چې له امیرالمومنینه مې واوریدل چې ویې فرمایل:

«نزل القرآن أثلاثاً، ثلثٌ فینا و في عدوِّنا و ثلثٌ سنن و امثال و ثلثٌ فرائض و احکام.»[۱]

قرآن مجید په دریو برخو کې نازل شوی دی، د هغې یوه برخه یې زمونږ او زمونږ د دښمنانو په هکله ده یوه برخه یې د سنتونو او داسې نورو څیزونو په هکله ده او یوه برخه یې د فرضو او احکامو په هکله ده.

۲. په تفسیر عیاشي، کې له امام صادق علیه السلامه روایت شوی دی:

«لو قرئ القرآن کما أُنزل لالفیتنا فیه مسمّین.»[۲]

که قرآن هماغه شان چې نازل شوی دی تلاوت کیدې نو تا به لیدلي وو چې زمونږ نامه هم په کې راغلی ده.

علامه مجلسی څرګندونه کړې ده چې لومړی حدیث مجهول دی او دویم حدیث عیاشي په مرسله توګه له داود بن فرقده له یوه کسه هغه ته له امامه نقل کړی دی. او د دې حدیث ضعیف شونه ښه روښانه ده. او که دا روایتونه صحیح هم وي، نو مطلب یې دا دی چې د امامانو نامې د تفسیر په شکل په قرآن کې موجودې دي نه دا چې د هغوي اصلي نامې په قرآن کې راغلي وي؛ یعنې که د ځینې آیتونو تاویل او تفسیر او شان

۱. همان: ټوک ۲، مخ ۲٦۷، ح ۲.
۲. تفسیر عیاشی: ټوک ۱، مخ ۱۳، ح ٤.

نزول يې حذف نه وې شوی، نو زمونږ نامې به دې هم هلته ليدلې وې. نو قرآن په هماغه شکل چې خدای پاک نازل کړی دی او بې د باطلو او نفاق د خيالاتو او وهمونو تفسير شوې وې نو د امامانو نامې به دې په هغه کې ليدلې وي.

دريمه ډله) هغه روايتونه چې په قرآن کې زياتي کمي سره تحريف ښايي:

۱. عياشي په خپل تفسير کې له مُيسر له امام باقر عليه السلام روايت کړي دي:

«لَولا اَنّهُ زيد في کتاب اللهِ و نقص منه، ما خُفِيَ حقنا على ذي حجا ولو قد قام قائمنا فنطق صدَّقَهُ القرآن.»[1]

که داسې کار نه وې شوې چې د خدای په کتاب کې کوم کمې زياتې شوی وی، نو زمونږ حق به له حقيقت غوښتو پټ نه وی او که زمونږ قائم پاڅون وکړي نو قرآن به يې تصديق کوي.

۲. کليني په کافي کې او صفار په بصائر کې له جابره روايت کړی چې له امام باقر عليه السلام مې واوريدل:

«ما ادّعى احدٌ مِنَ الناس اَنّهُ جمع القرآن کلّه کما اُنزل إلاّ کذّاب و ما جمَعَه و حفظه کما أنزله اللهُ تعالى إلاّ علي بن ابي طالب و الائمة من بعدِهِ.»[2]

---

۱. تفسير عياشي: ټوک ۱، مخ ۱۳، ح ٦.

۲. الکافي: ټوک ۱، مخ ۲۲۸، ح ۱؛ بصائر الدرجات: مخ ۲۱۳، ح ۲.

ځوک چې دا دعوا وکړي چې ټول قرآن مې هماغه شان چې نازل شوی، راغونډ کړی دی، نو دروغجن دی. قرآن مجید لکه چې څنګه خدای نازل کړی و چا نه دی راغونډ کړی مګر علی بن ابی طالب علیه السلام او له هغه وروسته امامانو.

۳. کلیني په کافي او صفار په بصائر، کې له جابره له امام باقر علیه السلام روایت کړی دی:

«ما یستطیع أحَدٌ أنْ یدعي أنّ عنده جمیع القرآن کُلُّه ظاهره و باطنه غیر الاوصیاء.»[۱]

بې له اوصیاو بل کس دا دعوا نه شي کولی چې ټول قرآن ظاهر او باطن له هغه سره دي.

دا ډله روایتونه هم د قرآن د الفاظو او متن په تحریف باندې دلالت نه کوي، ځکه چې لومړی حدیث د عیاشی له مرسلو حدیثونو دی چې کتاب او سنت او د مسلمانانو اجماع سره مخالف دی چې ټوله یوه خله دي چې په قرآن کې زیاتی نه دی شوی. خو له هغه نقصانه غرض، چې په لومړي روایت کې ورته اشاره شوې ده، هغه نقص او کمې دی چې د قرآن په تفسیر باندې د علم نه شوې او او له باطنه د نه خبریدو په سبب دی، نه هغه کمې چې په آیتونو، سورتونو او ټکو کې وي.

۱. الکافی: ټوک ۱، مخ ۲۲۸، ح ۲؛ بصائر الدرجات: مخ ۲۱۳، ح ۱.

او د امام دا قول چې فرمايي:

«و لو قد قام قائمنا فنطق صدَّقَهُ القرآن.» او كه زمونږ قائم پاڅون وكړي نو قرآن به يې تصديق كوي.

معلومه ده چې هغه قرآن چې د قائم تصديق كوي، هغه همدا قرآن دی چې د خلكو په لاس كی دی او خلك هغه پيژني او له هغه هدايت غواړي. او كه دا قرآن په حقيقت كې تحريف شوی وي، نو د قائم تصديق نه كوي. نو د روايت معنا دا ده چې حضرت قائم (عج) به يې حقيقي معنا داسې څرګنده كړي چې هيڅ ابهام او شك به په كې نه شي پاتې او هر يو هوښيار به پوه شي چې قرآن د هغه تصديق كوي.

په دې حالت كې كه د لومړي حديث مراد صحيح وي نو مطلب يې دا دی چې هغوي د قرآن معنې تحريف كړي دي او ځينې ځيزونه يې د قرآن معنې كې ورزيات كړي چې حقيقت لټوونكيو ته يې خبره ګډه وډه كړې ده.

د دويم روايت په سند كې عمرو بن ابی مقدام دی چې ابن غضائري[1] هغه ضعيف ګڼلی دی او د دريم روايت په سند كې منخل بن جميل اسدی دی چې د رجال عالمانو هغه ضعيف او فاسد الروايه ګڼلی او په غلو سره يې تورن ګڼلی دی چې ډير غاليان له هغه حديثونه نقلوي.[2]

١. مجمع الرجال: ټوک ٤، مخ ٢٥٧ و ټوک ٦، مخ ١٣٩؛ رجال ابن داود: ص٢١٨ و ٥١٦.

٢. همان.

او که دا فرض کړو چې دا دوه حديثونه صحيح هم وي، نو په بله طريقه هم توجيه کيدې شي. سيد طباطبائي ليکي:

د امام عليه السلام دا خبره چې فرمايي: «إنّ عنده جميع القرآن...»، که څه هم په ظاهره يې د قرآن لفظ راوړی دی، خو کله چې عبارت ته دا قيد او صفت راوړي «ظاهره و باطنه» نو مونږ ته دا ښايي چې له علمه مطلب په ټول قرآن باندې علم دی که هغه ظاهري وي او که باطني، چې د قرآن په باطن باندې بې له پيغمبر(ص) او د هغه له ځای ناستو بل څوک نه پوهيږي.[1]

سيد علي بن معصوم مدني، دا دوه حديثونه د هغه حديثونو تر مينځ راوړي دي چې ورسره يې دليل راوړی دی چې اميرالمومنين او د هغه اولاد د خدای په علم سره او د پيغمبر(ص) په تعليم سره په ټول هغه څه يقيني علم سره پوهيدل چې په قرآن کې راغلي دي.

هغه يادونه کوي چې حديثونه په دې هکله د فريقينو له خوا تواتر ته رسيدلي دي.[2]

که څه هم دا دوه روايتونه، په هغه څه معنا کوې شو چې د اميرالمومنين په مصحف کې راغلي وو. ځکه چې هغه حضرت عليه السلام به تاويل او تفسير او شان نزول له پيغمبره صلی الله عليه و آله راخسته او په خپل

۱. الکافي: ټوک ۱، مخ ۲۲۸، په حاشيه کې.
۲. شرح صحيفه ی سجاديه: مخ ٤٠١.

مصحف کې به یې لیکه، خو دا خبرې د هغه قرآن برخه نه وې چې په پیغمبر نازل شوی و او د تبلیغ حکم یې ورته شوی و.

څلورمه ډله) هغه روایتونه چې وایي چې قرآن کې د ځینو سړو او ښځو نامې مې چې حذف شوي دي:

۱. په تفسیر عیاشي کې په مرسله توګه له امام صادق علیه السلام روایت شوي دي:

په قرآن کې ټول تیر او راتلونکي خبرې موجودې دي. په قرآن کې د ځینو سړو نامې وې چې حذف شوي دي او کیدی شي یوه نامه ډیر وجوه ولري چې د خدای اوصیا په هغې پوهیږي.[1]

۲. په کافی کې له بزنطي روایت شوی دی: امام رضا علیه السلام ماته یو مصحف راکړ او ویې فرمایل: دې ته وګوره، نو ما هغه خلاص کړ او تلاوت مې کړ:

﴿لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا...﴾[2]

نو د قریشو د اویاو کسانو نامې سره د پلارانو د نامې مې په هغه مصحف کې ولیدې بیا امام علیه السلام پیغام راولیږ: «ابعث إلى المصحف»[3] مصحف ماته راولیږه.

۱. تفسیر عیاشی: ټوک ۱، مخ ۱۲.
۲. البینه: (۹۸)، ۱.
۳. الکافی: ټوک ۲، مخ ٦۳۱، ح ۱٦.

۳. شیخ صدوق په ثواب الاعمال، کې له عبدالله بن سنان له امام صادق علیه السلام روایت کړی:

«سورة الاحزاب فیها فضائح الرجال و النساء من قریش و غیرهم. یابن سنان، إنّ سورة الاحزاب فضحت نساء قریش من العرب و کانت اطول من سورة البقرة و لکن نقصوها و حرفوها.»[۱]

په سوره احزاب کې د قریشو د سړو او ښځو بدۍ او رسوایۍ بیان شوې وې. ای د سنان زویه! سوره احزاب د عربو د ځینې ښځو بدۍ په ډاګه کړې وې او له سوره بقرې هم اوږد و خو هغه یې کم کړ او تحریف یې کړ.

په دغو کې یو روایت هم صحیح نه دی، بلکې ضعیف مرسل یا مرفوع دی. دا هم ممکنه ده چې که مونږ یې صحیح وګڼو نو دا روایتونه داسې توجیه کولی شو چې تا نامې د تفسیر او د معنې د بیان په توګه په مصحف کې راغلې وې او د خدای آیتونه نه وو. دا مطلب ملامحسن فیض کاشاني په الوافي او مرحوم خوئي په البیان کې راوې دی او د محدثانو مشر شیخ صدوق دا خبر په په ثواب الاعمال کتاب کې راوړی دی، په داسې حال کې چې په خپله په الاعتقادات کتاب کې د قرآن په نه کمیدو څرګندونه کوي او همدا په دې دلیل دی چې کله محدثان د تحریف په هکله داسې روایتونه نقلوي نو د هغې د سند په صحیح والي او دلالت په باندې عقیده نه لری.

۱. ثواب الاعمال: مخ ۱۰۰.

دريم) محدثانو دا روايتونه په خپلو معتبرو كتابونو كې نقل كړي دي، په داسې حال كې چې د هغوي د نظر بيانوونكي نه دي؟

جواب يې دا دی چې دا طبيعی خبره ده چې په دائرة المعارف او په بيله توګه په حديثي سرچينو كې هغه د خپل نظر خيال نه ساتي او له تير وخته داسې رواج و چې د حديثي كتابونو ليكوالانو له ټولو زيات كوشش دا و چې حديثونه راغونډ كړي او وليكي، او دا كار يې نه و چې حديثونه خوښ او وټاكي. لكه چې دا كار يې مجتهدانو ته پريښې وي چې د حكمونو د راوباسلو په وخت حديثونه خوښ او جلا كړي. له همدې سببه بايد ټول حديثي كتابونه ولټوو او نقد يې كړو او علم رجال او درايې سره صحيح حديثونه له نورو جلا كړو. ځينې مشرانو لكه مرحوم كليني، شيخ طوسي او د صحيحينو او مسانيدو خاوندانو بيلا بيل حديثونه نقل كړي دي او داسې نه وه چې څه يې ليكلي وي هغه ټول ورته قبول هم وو؛ ځكه چې په داسې حال كې به ډير حديثونه پريښودې شو او راتلونكيو كسانو ته به يوه لويه سرچينه په لاس نه ورتله. له دې پرته د اجتهاد ساحه به ډيره تنګه شوې وه او مجتهدان به له داسې ډيرو روايتونو محروم پاتې وو چې د هغې له نيغ په نيغه يا په اپوټه (مفهوم) ګټه اخسې شوې.

په هر حال كې د تحريف شبهه يوه داسې شبهه ده چې نه ښايي له دې زيات د هغې په هكله خبرې وشی، ځكه چې د يو بديهی څيز په وړاندې شبهه ده. د تحريف حديثونه پرته له دې چې يو بل سره په ټكره دي خبر واحد دي او خبر واحد د تواتر په مقابله كې نه شي ودريدی. دا قرآن چې كوم زمونږ په لاسو كې دی، هماغه قرآن دی چې په پيغمبر(ص) صلی الله

علیه و آله نازل شوی دی بې له دې چې څه ترې کم یا ورباندې څه زیات شي.

څلورم) د موجود قرآن په وړاندې د اهلبیتو(ع) دریځ

له اهلبیتو امامانو علیهم السلام روایت شوي دي چې دا موجود قرآن هماغه قرآن دی چې په پیغمبر(ص) نازل شوی دی.

که د اهلبیتو علیهم السلام سپارښتنو او حدیثونو ته وګورو، نو پوهیږو چې هغوي همدا قرآن د حکمونو دلیل، د خلکو د تربیت او د تفسیر او د فقهې د قاعدو لپاره محور ګرځولی دی او خلك یې د هم دې تلاوت، حفظ او په کې تفکر ته هڅولي دي. او همدا د دې نښه ده چې امامانو علیهم السلام دې ته ډیره پاملرنه کړی ده ګني دا حدیثونه به بیا صحیح نه وو.

دلته د اهلبیتو علیهم السلام ځینې ځینې حدیثونو ته اشاره کوو:

۱. حضرت علی علیه السلام خلکو ته د قرآن سپارښتنه کړې ده او د دې قرآن علمونه یې بیان کړي دي او همدا په دې باندې دلیل دی چې موجود قرآن هماغه قرآن دی کوم چې په پیغمبر(ص) نازل شوی دی. هغه حضرت علیه السلام فرمایي:

الف) «کتاب ربّکم فیکم، مبیّناً حلاله و حرامه و فرائضه و فضائُلُهُ و ناسِخُهُ و منسوخه و رخصه و عزائمه و خاصه و عامه و عبره و أمثاله و مرسله و محدوده و محکمه و متشابهه، مفسراً مجمله و مبیّناً غوامضه، بین مأخوذ میثاق علمه، و موسَّع علی العباد في جَهْلِهِ، و بین مثبت في الکتاب فرضه، و معلومٌ في السّنةِ نسخه، و واجبٌ في السنَّةِ أخذه و مرخَّصٌ في الکتاب

ترکه، و بين واجب بوقته و زائل في مستقبله و مباين بين محارمه من کبير أوعد عليه نيرانه، او صغير أرْصد له غفرانه و بين مقبول في أدناه، موسّع في اقصاه.»[1]

د خدای کتاب ستاسو تر مينځ دی چې د حلال او حرام، واجب او مستحب، نسخ او منسوخ، مباح او ممنوع، خاص او عام، پندونو او مثالونو، مطلق او مقيد، محکم او متشابه بيانوونکی دی. د خپلو مجملو عبارتونو تفسير کوي او خپلې پټې خبرې روښانه کوي

عبارات مجمل خود را تفسير و نکات پيچيده ي خود را روشن مي کند. از واجباتي که پيمان شناسايي آن را گرفت و مستحباتي که آگاهي از آن ها لازم نيست.

قسمتي از احکام ديني در قرآن واجب شمرده شد که ناسخ آن در سنت

پيامبر' آمده و بعضي از آن در سنت پيامبر' واجب شده که در کتاب خدا ترک آن مجاز بوده است. بعضي از واجبات، وقت محدودي داشته که در آينده از بين رفته است. محرمات الهي از هم جدا مي باشند. برخي از آن ها، گناهان بزرگ است که وعده ي آتش دارد و بعضي کوچک که وعده ي بخشش داده است. و برخي از اعمال که اندکش مقبول و در انجام بيشتر آن آزادند.

---

۱. نهج البلاغه: خطبه ی اول، ترجمه محمد دشتی.

ب) او فرمایي:

«أمْ أنزل اللهُ ديناً ناقصاً فاستعان بهم على إتمامه؟ ام كانوا شركاء له؟! فلهم ان يقولوا و عليه أنْ يرضى؟! ام انزل الله سبحانه دينا تاماً فقصّر الرسولُ عن تبليغه و ادائه؟ و الله سبحانه يقولُ:

﴿مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ﴾»[1]

آیا خدای پاک، نیمګړې دین راولیږ او د هغې د بشپړتیا لپاره یې له هغوي مرسته غوښتې ده؟ یا ورسره هغوي په دې کې شریک دي چې څه یې زړه وغواړي وو ایي او خدای وربانديې راضي شي؟ که خدای پاک یو بشپړ دین رالیږلی دی خو پیغمبر(ص) د هغې په رسولو کې سستي کړی؟ په داسې حال کې چې خدای پاک فرمایي: مونږ په دې قرآن کې هیڅ نه دي پریښې (هرڅه مو بیان کړي دي).

ح) او حارث همداني ته په یو لیک کې لیکي:

«و تمسّك بحبل القرآن و استنصحه و أحل حلاله و حرّم حرامَهُ.»[2]

د قرآن رسی ونیسه او ترې پند وغواړه او حلال یې حلال وګڼه او حرام یې حرام.

د) او فرمایي: «لقاح الايمانِ تلاوة القرآن.»[1] لقاح ایمان به وسیله ی تلاوت قرآن است.

۱. شرح نهج البلاغه: ټوک ۱، مخ ۲۸۸، خطبه ی ۱۸، ترجمه محمد دشتی.
۲. شرح نهج البلاغه: ټوک ۱، مخ ۷، خ ۱۹۸.

هـ) او په يوځای کې خلك د دې قرآن تلاوت ته هڅوي او فرمايي تدبر او فکر ورته وکړي:

«ألا لاخيرَ في قراءة ليس فيها تدبّر. ألا لاخيرَ في عبادة ليس فيها تفقّه.»[۲]

خبر شئ چې تلاوت بې له تدبره کوم خير نه لري او خبر شئ چې عبادت هم بې له تفقهه (بې له دې چې به حکمونو ښه خبرې شې) په کې کوم خير نشته.

روښانه ده چې د هغه تلاوت او فکر کوم چې امام يې سپارښتنه کړې ده په همدې قرآن کې ممکن دی نه په بل کې.

و هغه حضرت د قرآن په ستاينه کې فرمايي:

«جَعَلَهُ الله رَيّاً لعطش العلماء و ربيعاً لقلوب الفقهاء و محاجّاً لطرق الصلحاء و دواءً ليس بعدَهُ داءٌ و نوراً ليس مَعَهُ ظلمة.»[۳]

خدای پاک دا قرآن د عالمانو د تندې ماتوونکی او د فقيهانو د زړونو پسرلې او نيکانو د لارې روښانه کوونکی او داسې درمل چې وروسته ترې درد نه پاتې کيږي او داسې نور وګرځاوه چې هغې سره تياره نشته.

۱. غررالحکم: ش ۷۶۳۳.
۲. بحارالانوار: ټوک ۹۲، مخ ۲۱۱.
۳. نهج البلاغه: خطبه ی ۱۹۸؛ شرح نهج البلاغه، ابن أبی الحديد: ټوک ۱۰، مخ ۱۹۹.

۲. حضرت امام حسن مجتبی د قرآن په ستاينه کې فرمايي:

«إنّ هذا القرآن فيه مصابيح النور و شفاء الصدور، فليجل جال بضوئه و ليلجم الصفة، فان التلقين حياة القلب البصير كما يمشي المستنير في الظلمات بالنور.»[1]

بيشکه په دې قرآن کې د نور څراغونه او د زړونو شفا ده پس بايد هر کس د هغې د رڼا لاندې مزل وکړي او خپل ځان قرآن سره سم کړي او بيشکه چې د تلقين (د نيکوې سپاښتنه) د سترګه ور زړه ژوند دی، لکه څه رنګ چې ړوند په تياره کې د رڼا په مرسته ګرځي.

۳. امام سجاد د قرآن د ختم په دعا کې فرمايي:

«اللّهم فاذا أفدتنا المعونةَ على تلاوته و سهَّلتَ جواسي السنتنا بحُسن عبارتِهِ فاجعلنا مِمَن يرعاه حق رعايته و يدين لك باعتقاد التسليم لمحكم آياته.»[2]

ای الله! اوس چې دې د قرآن په تلاوت کې زمونږ مرسته وکړه او زمونږ ژبه دې د قرآن د ټکو په سبب روانه کړه، نو مونږ له هغه چا وګرځوه چې د قرآن د حق خيال وساتي او د محکمو آيتونو په وړاندې يې تسليم شي.

٤. له امام باقر عليه السلام روايت دی: «إنَّ اللهَ يقول للمؤمنين:

۱. بحارالانوار: ټوک ۷۸، مخ ۱۱۲.
۲. صحيفه ی سجّاديه، دعای: ٤٢.

﴿وَإِذَا قُرِىءَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُواْ﴾

بيشکه چې خدای فرمايي: کله چې (د جمعې په لمانځه کې) قرآن لوستې شي بايد وايې ورئ).[1]

او همدارنګ امام باقر عليه السلام د قرآن په ستاينه کې فرمايي:

«إنَّ للقرآنِ بطناً، و للبطن بطنٌ و له ظهرٌ و للظهرِ ظهرٌ... و ليس شيءٌ أبعد من عقول الرجال من تفسير القرآن. إنّ الإية لتَكون اولها في شيء و آخرها في شيء و هو كلامٌ متصلٌ يتصرف على وجوه.»[2]

بيشکه چې قرآن باطن لري او باطن يې هم باطن لري او بيشکه چې ظاهر لري او ظاهر يې هم ظاهر لري او د انسانانو د عقلونو نه بل څه دومره لرى نه دي لکه د قرآن تفسير، بيشکه چې د آيت لومړى برخه د يو څه په هکله او اخري يې د بل څه په هکله او بيا هم يوځاى ټول يو کلام دى چې بيلا بيل تفسيرونه لري.

او همدارنګ يې فرمايلي دي:

«من ختم القرآن بمكة من جُمعة الى جُمعة و أقلَّ من ذلك و اكثر و ختمَهُ يوم الجمعه، كتب اللهُ له من الاجر و الحسنات من اوّلِ جمعة كانت الى آخر جمعة تكون فيها و إنْ ختمه فيساير الايام فكذلكَ.»[3]

---

۱. بحارالانوار: ټوک ۹۲، مخ ۲۲۲.
۲. همان: ټوک ۹۲، مخ ۲۰.
۳. ثواب الاعمال: مخ ۱۲۵.

څوك چې قرآن په مکه کې له یوې جمعې تر بلې جمعې ختم کړي یا له دې کم یا زیات وخت کې چې د جمعې ورځې ته یې ختم کړي، نو خدای پاك د هغه لپاره داسې اجر او نیکیانې لیکي چې د دنیا له لومړۍ جمعې تر اخرنۍ جمعې او که په نورو ورځو کې یې هم ختم کړه بیا یې هم دومره ثواب دی.

۵. علي بن سالم، له خپل پلاده نقلوی:

له امام صادق علیه السلام مې پوښتنه وکړه: ای د خدای د رسول زویه! د قرآن په هکله څه وایې؟ ویې فرمایل: «هو کلام الله و قولُ الله و کتاب الله و وحي الله و تنزیله و هو الکتاب العزیز الذي:

﴿لَا یَأْتِیهِ الْبَاطِلُ مِن بَیْنِ یَدَیْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِیلٌ مِّنْ حَکِیمٍ حَمِیدٍ﴾»[1]

قرآن د خدای کلام، د خدای خبرې، د خدای کتاب، د خدای نازله شوی وحي ده قرآن یو داسې ماتې نه خوړونکی کتاب دی چې هیڅ یو باطل په کې نه شي راتلی او د حکیم او ستایلي شوي خدای له خوا نازل شوی دی.

او همدارنګ یې وفرمایل:

«إنَّ اللهَ جَعَل و لایتنا اهل البیت قطب القرآن و قطب جمیع الکتب، علیها یستدیر محکم القرآن و بها یوهب الکتب و یستبین الایمان.»[2]

---

۱. امالی، شیخ صدوق: مخ ۵٤۵.

۲. بحارالانوار: ټوک ۹۲، مخ ۲۷.

بیشکه خدای پاک زمونږ د اهلبیتو ولایت د قرآن قطب او د ټولو کتابونو قطب ګرځولی دی. د قرآن محکمات د هغه چاپیر ګرځي او زمونږ د ولایت په سبب کتابونه عطا کیږي او ایمان څرګندیږی او روښانیږي.

هغه همدرنګ فرمایي:

«مَنْ فَسَّرَ القرآن برأیه فاصابَ لم یؤجَر و إن أخطأ کان إثمه علیه.»[۱]

چا چې قرآن په خپل نظر سره تفسیر کړ او صحیح شو، نو کوم اجر نه لري او که غلط شو نو ګناه یې په خپله غاړه ده.

لویو فقیهانو د هغه سورتونو په هلکه چې په پینځه وخته لمانځه کې یې په اونۍ کې لوستل مستحب دي په تفصیل سره خبرې کړي دي.[۲] لکه څه رنګ چې شیخ صدوق د هر یو سورت ثواب، د هغه حدیثونو له مخې چې له امامانو راغلي دي، بیانوي.[۳]

ځینې شیعه عالمان، د شیخ صدوق دغو حدیثونو ته په پام وایي چې د هغه دا نظر دی چې په قرآني نصونو کې کوم تحریف نه دی شوی.[٤]

له امام باقر علیه السلام له خپل پلاره له خپل نیکه له رسول الله نقل کړي دي:

۱. همان: ټوک ۹۲، مخ ۱۱۰.
۲. جواهرالکلام: ټوک ۹، مخ ٤۰۰ ـ ٤۱٦.
۳. ثواب الاعمال: مخ ۱۳۰ ـ ۱۵۸.
٤. ثواب الاعمال: مخ ۱۳۰ ـ ۱۵۸.

«مَنْ قرأ عشر آیات في لیلة لم یکتب من الغافلین و من قرأ خمسین آیة، کتب من الذاکرین و من قرأ مائة آیة کتب من القانتین و من قرأ مائتـي آیة کتب من الخاشعین و من قرأ ثلاث مائة آیة کتب من الفائزین و مَنْ قرأ خمسمائة آیة کتب من المجتهدین و من قرأ الف آیة کتب له قنطارٌ.»[1]

څوک چې هره شپه د لسو آیتونو تلاوت وکړي نو له غافلانو نه شي ګڼلی او څوک چې پنځوس آیتونه تلاوت کړي نو له ذاکرینو ګڼل کیږي او څوک چې سل آیتونه تلاوت کړي نو له قانتینو ګڼل کیږي او څوک چې دوه سوه آیتونه تلاوت کړي له خاشعینو (له خدایه د ویریدونکیو) ګڼل کیږي او څوک چې درې سوه آیتونه تلاوت کړي له فایزینو (کامیاب شویو) ګڼل کیږي او څوک چې پینځه سوه آیتونه تلاوت کړي له مجتهدینو ګڼل کیږي او څوک چې زر آیتونه تلاوت کړي نو بې حده ثواب د هغه لپاره لیکل کیږی.

له امام صادق علیه السلام روایت شوی دی:

«... و علیکم بتلاوة القرآن فإنّ درجات الجنةِ علی عدد آیات القرآن، فاذا کان یوم القیامة یقال لقارئ القرآن اقرأ وارقَ، فکلما قرأ آیة رقی درجةً....»[2]

۱. الاعتقادات، شیخ صدوق: مخ ۹۳.
۲. الامالی، شیخ صدوق: مخ ۳۵۹.

د قرآن تلاوت کوئ ځکه چې د جنت درجې د قرآن د آيتونو په مطابق دي، کله چې د قيامت ورځه شي د قرآن قاري ته به ويل کيږي قرآن تلاوته او پاځه زه. نو هر يو آيت چې تلاوتوي يوه درجه به پاځه زي.

همدارنګ له امام صادق عليه السلام روايت شوی دی:

«الواجب على كل مؤمن اذا كان لنا شيعة أن يقرأ ليلة الجمعةِ بالجمعه و سبح اسم ربک الاعلى... فاذا فعل ذلک فانما يعمل بعمل رسول الله و كان جزاؤه و ثوابه على الله الجنة.»[1]

کوم مومن چې زمونږ شيعه دی پر هغه واجبه ده چې د جمعې په شپه سوره جمعه او سوره اعلى تلاوت کړي. که دا کار وکړي، نو په حقيقت کې يط د خدای د رسول په سيرت عمل کړی او د اجر يې د خدای په نږدې جنت دی.

٦. امام رضا عليه السلام د قرآن اشارې او کنايې بيان کړي او فرمايی: دا آيت: «﴿عَفَا اللّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ﴾ خدای دې تا وبخښي ولې دې هغوي ته اجازت ورکړ»، دا د دې متل په شان دی: «إياک أعني و اسمعي ياجار، يعنی لور ته يې وايم اينګورې ته يې واوره، او همدارنګ دا آيت: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ که شرک وکړې نو عمل به دې له منځه يوسي. او دا آيت: ﴿وَلَوْلاَ أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ﴾[2] که چرې خدای ته ثابت

١. ثواب الاعمال: مخ ١٤٦.
٢. عيون اخبار الرضا: ټوک ١، مخ ٢٠٢.

قدم نه وي ساتلې، نو نزدې وه چې په هغوی تکیه وکړې، له همدارنګ متلونو دی.»

له ریّان بن صلت نقل شوي دي، امام رضا علیه السلام ته مې عرض وکړ: ای د خدای د رسول زویه! د قرآن په هکله څه وایې؟ ویې فرمایل:

«کلام الله، لاتتجاوزوه و لاتطلبوا الهدی في غیره فتضلوا.»[1]

د قرآن د خدای کلام دی، له هغې مه تیریږئ او هدایت بې له هغه له بل څه مه غواړئ ګنې ګمراه به شي.

او په هغه څه کې چې امام رضا د مامون لپاره د اسلام او د دین شریعت په هکله لیکلي دي، راغلي دي:

«إنّ جمیع ما جاء به محمد بن عبدالله هو الحق المبین و التصدیق به و بجمیع من مضی قبله من رُسُلِ اللهِ و انبیائه و حججهُ و التصدیق بکتابه الصادق العزیز الذي:

﴿لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ﴾

و أنّهُ المهیمن علی الکتب کلها و انه حقٌ مِن فاتحتهِ الی خاتمته، نُؤمن بمحکمه و متشابهه و خاصه و عامه و وعده و عیده و ناسخه و منسوخه و قصصه و أخباره، لایقدر أحدُ من المخلوقین أنْ یأتي بمثله.»[2]

---

۱. همان: ټوک ۲، مخ ۵۷؛ الامالی: مخ ٥٤٦.

۲. عیون أخبار الرضا، شیخ صدوق: ټوک ۲، مخ ۱۳۰.

بيشکه کوم څه چې پيغمبر(ص) محمد بن عبدالله راوړي دي هغه ټول څرګند حق دي. او تصديق او منل د هغه ټولو حق دي چې کو پيغمبران او له هغه نه وړاندې پيغمبرانو راوړي دي او د هغه رښتونې او ماتې نه خوړونکې کتاب حق دی، هغه کتاب چې هغه ته نه باطل له مخې راتلی شي اړ نه له شان او د حکيم او ستايلي شوي خدای له لورې نازل شوی دی او بيشکه چې قرآن په ټولو کتابونو حافظ او ساتونکی دی او بيشکه چې هغه له شورو تر اخره حق دی او مونږ د هغې په محکم او متشابه، خاص او عام ښې او بدې وعدې، ناسخ او منسوخ او د هغې په کيسو او اخبارو ايمان لرو او په مخلوقاتو کې هيڅوک دا توان نه لري چې د هغې په شان کتاب راوړي.

په دې طريقه د قرآن په هکله، چې زمونږ په لاس کی دی، د اهلبيتو عليهم السلام روښانه او څرګند دريځ، چې نه پکې تحريف شته نه زياتې او نه نقصان، هر يو عاقل ته روښانيږي.

د بحث لنډيز

د روايي او تاريخي دليلونو په څرنې سره او د څيزونو د طبيعت غوښتې له مخې، دا ثابته شوه چې قرآن مجيد ته مسلمانانو خاص پاملرنه کوله او همدا خبره د دې سبب شوه چې هيڅ ډول تحريف په کې ونه شي. او دا قرآن د يو اساسی قانون په توګه او د مسلمانانو د عقيدو، سياست او کلتور د اصلی سرچينې په توګه و.

له دې پرته، ثابته شوه چې دا قرآن د خدای د رسول په وخت کې راغونډ شوی او ليکلی شوی و، ځکه چې هغه حضرت(ص) د تيرو پيغمبرانو له

تاريخه خبر و او پوهيده چې څه رنګ تحريف کوونکيو تېر آسماني کتابونه تحريف کړي دي. او کيدی شي دا خطره قرآن ته هم راشي، له همدې سببه يې دا هڅه وکړه چې کوم څه لري هغه د حافظانو ذهن او زړه ته ورکړي او ډير حافظان ډير زيات کسان وو. او د پيغمبر(ص) کوشش د دې سبب شو چې قرآن مجيد د هغه په زمانه کې همداسې جمع شو لکه څه رنګ چې اوس دی.

بيا د تحريف احتمالاتو ته هم پام وکړې شو او ځواب ورکړې شو چې د خلفاو په دور کې د تحريف امکان نه و ځکه چې ډير داسې عوامل وو چې د قرآن د حفاظت سبب شو چې د خلفاو په وخت کې تحريف نه شي او له دې پرته اسلامي امت يې هم ساتنه کوله او هيڅ تحريف په کې نه دی شوی په يو ټکي کې هم او کسانو به د قرآن د حفاظت او ساتلو لپاره يو بل سره مقابله کوله او دا به يې خپله ديني ذمه ګڼله چې حفاظت يې وکړي.

او هغه روايتونه چې په حديثي سرچينو کې راغلي دي چې دا ترې څرګنديږي چې په قرآن کې تحريف شوی دی نو هغه د دليل وړتيا نه لري، خو يوازې هغه کسان ورسره دليل راوړي چې غلط شوي دي او دغه روايتونه يقيني ګڼي. خو کوم کسان چې دا عقيده نه لري لکه د شيعو عالمان، نو دغه روايتونه د سند يا دلالت له مخې ضعيف ګڼي.

دا خبره سره د هغه روايتونو چې د فريقينو له خوا نقل شوي وو، روښانه شوه او له دې پرته د اهلبيتو عليهم السلام امامانو او د شيعو عالمانو له لومړۍ پيړۍ تر اوسه پورې د قرآن په سلامتی باندې څرګندې خبرې کړي دي. د اهل سنتو د اکثرو عالمانو دريځ همدا دی. او ډيرو سنيانو

عالمانو او شیعو پوهانو دا هڅه کړې ده چې کوم حدیثونه او دلیلونه چې ورسره د تحریف ثابتولو کوشش کیږي، په هغې نیوکې او اعتراض وکړي.

په همدې طریقې د تحریف د ثابتولو خبیث کوشش چې دې شبهې ته پراختیا ورکوي باطلیږي. هغوي دا کوشش کوي چې دا شبهه زیاته کړي او بیلا بیلو فرقو ته یې نسبت ورکړي او د دې پاک کتاب په وسیله په مسلمانانو کې اختلاف راولي.

و آخر دعوانا ان الحمدلله رب العالمین